

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 19.

Fredagen den 15 mars.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Upplästes för justering protokollen för den 8 och den 9 innevarande mars.

Därefter yttrade

Herr Lithander: I det protokoll, som nu föreligger till godkännande, har det förekommit en justering av ett ord, vilket gör, att trenne anföranden sväva i luften. Det är nämligen så, att jordbruksutskottets ärade ordförande, som jag förgäves har sökt för att få en rättelse under hand, vid punkt 36 i jordbruksutskottets utlåtande nr 2 yttrade, att han undrade, om det icke varit partisynpunkter mer än sakliga skäl, som gjort sig gällande i detta fall. Vi reagerade mot detta, att det skulle gjorts gällande partisynpunkter, och hävdade, att vi endast haft sakliga skäl som grund för vår uppfattning. Jag gjorde den erinran, och två på mig följande talare gjorde samma erinran. Om nu detta ord justeras i protokollet och ersättes med »välvilja mot motionärerna», innebär ju detta en sinnesändring hos den ärade talaren, som jag är glad över, men det gör i alla fall, att våra anföranden sväva i luften. Hade jag träffat den ärade talaren, hade vi nog klarat upp saken, men nu, herr talman, har jag ansett mig böra göra denna erinran, emedan det i annat fall ser ut, som vi tre stått och talat om någonting, som icke förekommit i debatten.

Vidare anfördes ej. De upplästa protokollen godkändes.

§ 2.

Herr statsrådet *Lindskog* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 178, med förslag till lag om provisorisk tilläggslönen åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m.;

nr 179, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritlöner för präster; och

nr 182, med förslag om vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstnehavares rätt till pension, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 19.

till statsutskottet propositionerna:

nr 175, angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.; och

nr 177, angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 176, angående upplåtelse till svenska betes- och vallföreningen av tomtplats för institutionsbyggnad å Ultuna egendom i Uppsala län.

§ 4.

Herr *Hällgrens* på kammarens bord liggande motion nr 405, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—22 och 24 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Holmgren**, som yttrade: Då Kungl. Maj:ts proposition nr 175 synes vara ganska vidlyftig, hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte besluta, att tiden för motioners avlämnande i anledning av denna proposition måtte utsträckas till första plenum näst efter tjugo dagar, räknat från den dag, då propositionen till kammaren inkom.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Herr *Holmgren* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 161, angående anslag för budgetåret 1929/1930 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer m. m.

Nämnda motion, som erhöll ordningsnumret 406, bordlades.

§ 8.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll så lydande:

År 1929 den 13 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 11

Nej — 35

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

David Bergström.
C. A. Reuterskiöld.

Arthur Engberg.
David Pettersson.

År 1929 den 13 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 2

Nej — 45

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

David Bergström.
C. A. Reuterskiöld.

Arthur Engberg.
David Pettersson.

Jämte det nämnda protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren att innehållet av desamma skulle delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till den skrivelse, som borde till Konungen avlätas, dels ock till paragraf i riksdagsbeslutet.

§ 9.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1929 den 14 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1929—1932 efter herrar E. Kristensson och A. Amnér, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1927—1930 efter herr V. L. Moll, vilken avlidit, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1929—1932:

herr Amnér, Axel, bankokommissarie med 48 röster,
» Kristensson, Emil, ledamot av riksdagens första kammare » 48 »

för återstående delen av valperioden 1927—1930:

herr Rooth, Ivar, bankdirektör med 47 röster;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1930 försiggått:	
herr Roth, Johan Gustaf, bankdirektör	med 48 röster,
» Nilsson, C. Petrus V., ledamot av riksdagens första kammare	» 47 »
herr Sköld, Per Edvin, ledamot av riksdagens andra kammare	» 46 » .
<i>C. E. Svensson.</i>	<i>E. O. Magnusson.</i>
<i>Ad. Lindgren.</i>	<i>Olof Olsson.</i>

År 1929 den 14 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter greve J. G. Lagerbjelke och herr H. M. Bäckström, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Ekman, C. G., ledamot av riksdagens andra kammare	med 47 röster,
» Hansson, P. A., ledamot av riksdagens andra kammare	» 47 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1930 försiggått:	
herr Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor	med 44 röster,
» Andersson, Gustaf Henning, i Rasjön, ledamot av riksdagens andra kammare	» 43 »
» Nilsson, Janne, i Hörby, ledamot av riksdagens andra kammare	» 41 » .
<i>C. E. Svensson.</i>	<i>E. O. Magnusson.</i>
<i>Ad. Lindgren.</i>	<i>Olof Olsson.</i>

År 1929 den 14 mars sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivna val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte suppleanter för dem för tiden från valet till dess nytt val under år 1933 försiggått; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ledamöter:

herr Engberg, Jonas Arthur, ledamot av riksdagens andra kammare	med 42 röster,
» Reuterskiöld, C. L. A. A., ledamot av riksdagens första kammare	» 42 » ;

suppleant för herr Engberg, Jonas Arthur:

herr Forssell, Carl Arne, ledamot av riksdagens andra kammare.	med 42 röster;
--	----------------

suppleant för herr Reuterskiöld, C. L. A. A.:

herr Vennerström, I. T., ledamot av riksdagens första kammare	med 42 röster.
<i>C. E. Svensson.</i>	<i>E. O. Magnusson.</i>
<i>Ad. Lindgren.</i>	<i>Olof Olsson.</i>

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa

val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av lastpenningarna; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ungern slutet handels- och sjöfartsavtal; samt

från bankoutskottet:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för ordinarie lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier;

nr 59, i anledning av väckta motioner om pension åt konstnären Nils Forsberg; och

nr 60, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i villkoren för understöd från Vadstena krigsmanshuskassa.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående upphävande av bestämmelsen om att velociped under vissa förhållanden skall vara försedd med tänd lykta.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svedman</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 19 mars,
» <i>Lithander</i>	» 5 » » » 16 » och
» <i>Olsson i Golvvasta</i>	» 2 » » » 16 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående anslag för uppförande för telegrafverkets räkning av en stationsbyggnad i Malmö m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 178, med förslag till lag om provisorisk tilläggs-lön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m.; och

nr 179, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 182, med förslag om vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, m. m.

§ 3.

Herr *Holmgrens* på kammarens bord liggande motion, nr 406, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslutning till ett i Paris den 27 augusti 1928 avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 82, däri Kungl. Maj:t med överlämnande av texten till ett den 27 augusti 1928 i Paris avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig, åskat riksdagens samtycke till Sveriges anslutning till detta fördrag.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen inom första kammaren väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

nr 229 av herr *Reuterskiöld*, som hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition äskat, hos Kungl. Maj:t tillika anhålla, att Kungl. Maj:t, på sätt som kunde finnas lämpligt, ville före accessionen till det s. k. Kelloggfördraget delgiva vederbörande främmande makter Sveriges uppfattning av de Sverige officiellt meddelade förbehållen och förklaringarna i enlighet med de av föredraganden vid propositionens beslutande framlagda synpunkterna; och

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

nr 240 av herr *Lindhagen*, vilken föreslagit, att riksdagen vid godtagande av propositionen om Sveriges anslutning till Kelloggpakten ville tillika förorda, att till denna anslutning anknötes följande uttalanden:

att paktens konsekvens vore den allmänna, omedelbara och fullständiga avrustningen,

att den i varje fall uppfordrade till omedelbar uppslutning från därtill beredda stater kring den avrustning av Tyskland, Österrike, Ungern och Bulgarien, vilken redan skett genom fredsslutet i världskriget; samt

att den påkallade världspolitikens inriktning att från grunden komma till rätta även med krigens och rustningarnas orsaker.

Utskottet hemställde,

1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas:

2) att motionen I: 229, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas; samt

3) att motionen I: 240, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det är icke för att anmäla en mot utskottet skiljaktig mening som jag tar till orda. Tvärtom hälsar jag med den största tillfredsställelse utskottets enhälliga förordande av en förbehållslös anslutning från vårt lands sida till fördraget rörande fördömande av krig. Det synes mig emellertid som om vi icke böra begå detta stora ögonblick med tystnadens vältalighet. När för första gången den svenska riksdagen har tillfälle att giva sin anslutning till en akt, vari kriget högtidligen utdömes såsom verktyg i den nationella politikens tjänst, känner jag ett starkt behov av att uttala min glädje över den ljusning för mänskligheten som denna akt innebär. När efter världskriget det skrevs ut i folkförbundspakten, att fredens bevarande kräver de nationella rustningarnas begränsning, så innebär detta en i högtidlig form verkställd brytning med den gamla vanföreställningen om krigsrustningar såsom värn för freden. När nu regeringar och folkrepresentationer i hela världen enas om att lysa kriget i bann, så innebär detta en visserligen senkommen men därför icke mindre välkommen brytning med den förut officiellt härskande och omhuldade föreställningen om krig och krigsdater såsom något ärofullt och lofvärt. Det har krävts mycket för att framkalla denna brytning. Europa måste först utstå den stora folkslakten, folken måste först våndas under den förödelse, som 1914—1918 gick över världen och genomgå efterkrigstidens ännu icke ändade lidanden, innan tanken på krigets kriminalisering kunde slå igenom och sanningen om att krig är förbrytelse vinna ett högtidligt erkännande. Men minnena från fasornas år må icke grumla vår glädje över att humaniteten och förnuftet trots allt gå segrande fram!

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande förordnande av krig.

(Forts.)

Det är visserligen sant, som utskottet påpekar, att traktatens betydelse huvudsakligen ligger på det moraliska och psykologiska området. Men just när det gäller krig eller fred, beror så mycket på hur det står till på detta område. Även om man är aldrig så medveten om att de internationella konflikterna springa fram ur verkliga eller förmenta materiella intressesammanhang, så kan man icke bortse från den roll, som sinnesbeskaffenheten hos människorna spelar och kan komma att spela, när det gäller att lösa tvister. »Där människornas tankar äro, där är också deras vilja», skrev en gång Björnstjerne Björnson. Och han tillade: »Krigen avskaffas ej, förrän krigstankarna avskaffats.» Det ligger en obestriddlig sanning i detta. Krigstankarna måste förjagas, människornas sinnen måste stämmas för freden, den fredliga bragden sättas på de ärestoder, som alltför länge varit ett privilegium för krigets hjältar. Generation efter generation ha uppfostrats i krigets anda, den historia de unga genom skolorna lärt känna har varit en historia om krigiska bragder, de nationella högtidsdagarna knyts alltjämt med förkärlek till krigiska minnen. Det är den atmosfär av förvänd och trångsynt nationalism, vilken på detta sätt skapats, som måste renas och ge plats för fredlig anda, mellanfolklig förståelse och internationell samverkan. För att uppnå detta är det av största betydelse, att regeringar och folkrepresentationer enas om att högtidligen fördöma kriget. Fördraget innebär också ett erkännande, »att avgörandet eller lösningen av alla tvister eller konflikter, av vilken natur eller vilket ursprung de än må vara, aldrig må eftersträvas annorledes än genom fredliga medel». Den moraliska förpliktelse, som de fördragsslutande härigenom åtagit sig, måste också komma att utöva ett direkt inflytande på regeringarnas politik.

Om alltså fördraget redan med hänsyn till dess moraliska och psykologiska verkningar måste hälsas med synnerlig glädje, så gå dock självklart önskningarna och förhoppningarna vidare till en fast organisering av freden. Det har hos alla för fredens tryggande verkligen nitälskande framkallat besvikelse och harm, att de högtidliga löftena om fredens organiserande och de militära rustningarnas minskande icke ha blivit uppfyllda. Inom alla folk väntar man med otålighet på resultat av de många och långa överläggningarna i Genève. Kravet på handling växer allt starkare och starkare. Ett av de senaste uttrycken härför är den opinionsrörelse, som efter en appell från den socialistiska arbetarinternationalen framträtt inom alla Europas stater, där demokratiska fri- och rättigheter finnas. Denna opinion vänder sig i första hand till Nationernas Förbunds förberedande avrustningskommission med begäran, att denna snarast möjligt skall fullborda sitt arbete genom en allmän avrustningsöverenskommelse. Den kräver, denna opinion, att folkens fredsvilja skall bringas till uttryck av regeringarnas representanter i Genève i syfte att skapa en verklig organisation av freden. Det lider intet tvivel därom, att bakom dessa krav komma överallt att samla sig människor ur skilda sociala skikt och oberoende av politisk eller religiös bekännelse. Framför allt är jag förvissad därom, att massan av Sveriges folk livligt och ivrigt önskar att snart få se goda resultat av förhandlingarna i Genève. Jag hoppas, att regeringen genom våra representanter inom Nationernas förbund skall med all energi arbeta för realiserande av dessa önskingar.

Interparlamentariska unionens generalsekreterare, Christian Lange, som 1921 fick dela fredspriset med Hjalmar Branting, på den tiden Sveriges ombud i Nationernas förbund och dess avrustningskommission, har föreslagit, att Sverige och Holland, vilka i avrustningskommissionen representera de mindre staterna i Väst- och Nordeuropa, skulle inom kommissionen framlägga positiva, utarbetade förslag till lösning av nedrustningsproblemet. Den holländska utrikesministern har förklarat sig »vara mycket intresserad av hela frågan och den tanke generalsekreterare Lange fört fram». Jag vill uttrycka den förhopp-

ningen, att den svenske utrikesministern kan säga detsamma. En aktion av angivet slag från regeringens sida skulle stå i den bästa överensstämmelse med vår hittillsvarande uppmärksammade insats inom Nationernas förbund, och den skulle vinna ett allmänt och entusiastiskt stöd av hela vårt folk. Svenskarna ha länge njutit fredens välsignelser och lärt sig högt skatta dem, svenskarna ha även i påfrestningens stunder visat en fredsvilja utan vank och lyte, svenskarna sälla sig med glädje till dem, som stämpla kriget såsom en förbrytelse; de skulle känna det som en ära, om regeringen ville i Genève utveckla en verklig fredsaktivitet. Genom en sådan aktivitet skulle vi också på det bästa och mest hedrande sättet visa allvaret i vår anslutning till fördraget rörande fördömande av krig.

Med desa ord, herr talman, ber jag att få tillstyrka konstitutionsutskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Jag är i huvudsak förekommen av den föregående talaren. Jag ber likväl även jag att få uttala min glädje över att utskottet enhälligt anslutit sig till regeringens förslag att antaga Kelloggspakten. Utskottet har givetvis rätt däri, att denna pakt icke kan utgöra någon lösning av det stora mellanfolkliga samförståndsproblemet. Men den kan likväl ge upphov till ett fredsarbete inom alla de länder och folk, som anslutit sig till pakten. Och vi våga hoppas, att detta fredsarbete skall krönas med all framgång och att det må utmynna i en allmän avrustning, vilket är den enda framkomliga vägen för att trygga freden i världen.

Jag har emellertid begärt ordet icke allenast för att giva uttryck åt vad jag nu sagt utan för att framställa en vädjan till regeringens ledamöter och framför allt till hans excellens herr utrikesministern — i det jag understryker vad den föregående talaren nyss anförde — om att rikta uppmärksamheten på vad generalsekreteraren i den interparlamentariska unionen föreslagit, nämligen att Sverige, som jämte Holland representerar Nordeuropas och Västeuropas småstater i den förberedande avrustningskommissionen, tager initiativet till och framlägger ett positivt förslag till avrustning. Om ett dylikt förslag skall ha utsikt att vinna framgång, bör det naturligtvis utgå från de folk, som kunnat hålla sig utanför kriget och varit neutrala. Ty kommer ett sådant förslag från någon av de förut stridande parterna eller stormakterna, uppväcker det alltid misstankar.

Sverige har större förpliktelser än något annat land i detta avseende, ty det har längre än något annat land fått njuta fredens välsignelse. Vi ha kanske bland annat just därför skaffat oss ett aktat namn i världen, ett namn, vars aktning vi böra öka genom att vi bli föregångsmän, då det gäller arbete för freden. Jag vågar vädja till regeringen att taga under omprövning, huruvida det av generalsekreterare Lange framställda förslaget icke skulle kunna bli en framkomlig väg för tryggande av världsfreden, huruvida icke Holland och Sverige skulle ha heder av att ett dylikt steg toges och huruvida regeringen icke om möjligt kan ge direktiv åt det svenska ombudet i den riktningen och understödja fredsarbetet därvidlag.

Under valstriderna har framför allt hans excellens herr statsministern förklarat, att det svenska högerpartiet vore ett fredsälskande parti. Om jag antager, att handling står bakom orden — och jag har ingen anledning misstänka något annat — borde såväl hans excellens herr statsministern som hans excellens herr ministern för utrikes ärenden vara benägna att sätta in all sin kraft för att Sverige må kunna intaga den hedrande ställning, som Lange vill anvisa åt landet.

Jag har, herr talman, naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.
(Forts.)

Herr **Voug**t: Herr talman! Jag tillät mig för vid pass en månad sedan uttala i den tidning jag har äran redigera, att man av konstitutionsutskottet skulle kunna emotse ett enhälligt utlåtande i den punkt, som det här gäller, nämligen rörande den kungl. propositionen om anslutning till det föreliggande fördraget angående fördomande av krig och de i anslutning därtill väckta motionerna. Nu har det ju också blivit enhällighet i utskottet, men jag får säga, att det icke var den enhällighet, som jag för min del vågat hoppas på. Jag hade nämligen tänkt mig, att det icke skulle möta några som helst hinder, att riksdagen enhälligt slöt upp kring de punkter, som herr Lindhagen fört fram i sin motion. Jag vet väl, att det råder mycket delade meningar rörande möjligheten av en *isolerad* avrustning. Men jag tror samtidigt, att det icke är någon som vill på allvar göra gällande, att han icke skulle vara vän av en *allmän internationell* avrustning, sådan som yrkats i herr Lindhagens motion. Jag trodde följaktligen, att oenighet icke skulle behöva förefinnas på denna punkt, utan att konstitutionsutskottet för en gångs skull kunde tillstyrka bifall till en motion även av herr Lindhagen.

Nu uttalar emellertid utskottet, att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd annat än i den mån detta sker genom utskottets hemställan om bifall till propositionen. Motiveringen är den, att det från riksdagens sida icke är lämpligt att göra någon hemställan till Kungl. Maj:t därom, »att Kungl. Maj:t till främmande makter skulle lämna något särskilt meddelande angående sin uppfattning om fördragets innebörd och konsekvenser eller om de förut berörda förbehållen». Jag skulle vilja fråga konstitutionsutskottets socialdemokratiska ledamöter, huruvida det är en ren etikettsfråga, som dikterar deras ståndpunkt, att man icke anser sig böra föreskriva Kungl. Maj:t ett dylikt tillägg, när det gäller förbindelser med främmande makter. I så fall erkänner jag naturligtvis utskottets kompetens, som givetvis i en dylik etikettsfråga är betydligt större än min. Men jag finner det egendomligt, att när det framställs ett förslag från socialistiskt håll här i riksdagen om att tanken på en internationell avrustning bör väckas från Sveriges sida, man nöjer sig i utskottet med att hänvisa till vad som möjligen kan vara behagligt ur ren etikettssynpunkt i umgänget mellan statsmakterna. I varje fall tror jag, att utskottet härvidlag skulle kunnat ha gjort den reflexionen, att det föreligger så starka skäl för herr Lindhagens motion, att dessa bort väga tyngre än de skäl, som man nu ansett sig kunna åberopa.

Nu finner jag, att konstitutionsutskottet egentligen gått samma väg som det amerikanska utrikesutskottet, när detta på sin tid behandlade Kelloggspakten. Utskottet har alltså, i stället för att ge Kungl. Maj:t några direktiv, självt i utskottsutlåtandet tolkat de förbehåll, som av andra makter gjorts rörande paktens innebörd. Därmed kan ju anses, att herr Reuterskiölds motion i ämnet är bifallen — men icke herr Lindhagens. Jag vill understryka, att det icke en enda gång förekommer ordet »avrustning» i utskottets utlåtande. Det förefaller följaktligen, som om utskottet särskilt vinnlagt sig om att icke detta skrämmande ord skulle komma med. Jag finner detta ganska egendomligt.

När man nu icke i utskottets utlåtande finner något verkligt skäl till det avslag, som förordas beträffande herr Lindhagens motion, får man söka dessa skäl utanför riksdagen. Jag har här ett par tidningsurklipp, som onekligen äro ganska intressanta, därför att de visa, huru man fullständigt även där döljer de verkliga skälen till ett avslag på herr Lindhagens motion. Sålunda heter det i en artikel, som stod intagen i »Socialdemokraten» i torsdags, bl. a. följande: »Att, såsom herr Lindhagen motionerat, uttala, att paktens konsekvens är den allmänna, omedelbara och fullständiga avrustningen, vore ju att blunda för de tyvärr ofrånkomliga förhållanden, som i nuvarande världsläge förhindra den internationella avrustningen.» Jag får säga, att jag tycker detta är ett ganska

egendomligt uttalande gentemot ett yrkande, som icke innebär annat än ett påpekande av vad paktens konsekvenser måste vara. Det sunda förnuftet måste ju, när denna pakt framlägges, draga den konsekvensen, att vad hjälper det att underskriva en pakt, varigenom kriget kriminaliseras, därest den icke leder till någon avrustning. Man kan ju dock diskutera, huruvida avrustningen kan ske omedelbart och i ett sammanhang. Detta är en teknisk fråga, som det icke är skäl att ingå på i detta sammanhang.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Sedan finner jag vidare en artikel i »Svenska Morgonbladet», där det heter på följande sätt: »Att motionen» (herr Lindhagens alltså) »är avstyrkt och att riksdagen kommer att avslå densamma, betyder i detta fall icke, att den ensamme motionären ej principiellt sett har alldeles rätt. Men det blir framtidens sak att draga konsekvenserna av antikrigspakten. Nuets sak är att antaga den i det skick den föreligger.» — Där är det förmodligen återigen den nämnda etikettsfrågan mellan riksdagen och regeringen som spelar in.

När i »Socialdemokraten» det nuvarande världsläget åberopas som skäl mot bifall till herr Lindhagens motion, kan jag icke underlåta att erinra om den mycket viktiga fråga, som herr Lindhagen här dragit fram, nämligen frågan om Tysklands avrustning och det övriga Europas uteblivna avrustning. Det glädde mig att höra, att herr K. G. Westman på den interparlamentariska unionen häromdagen vid sin redogörelse för den konferens, som ägde rum i Berlin i somras, nämnde, att man från tyskt håll förde fram under konferensen just den synpunkten, att vid fredsslutet, när Nationernas förbunds akt kom till stånd, det från makternas sida utlovades, att de övriga europeiska makternas avrustning skulle följa såsom en konsekvens av den då påbörjade tyska avrustningen. Jag vill erinra om att det icke är alldeles riktigt, när man gör gällande, att Tysklands avrustning skedde tvångsvis. Så var icke fallet, ty den tyska demokratin och särskilt de tyska arbetarna gingo med kraft in för att genomföra avrustningsbeslutet, därför att de kände, att tysken kunde aldrig bli fri medborgare — Tyskland kunde aldrig bli ett fritt land, en republik genomsyrad av demokrati — därest icke militarismen bröts ned. Men den tyska demokratin satte den gången sin förlitan därtill, att även de andra makterna skulle följa efter. Så har icke skett. Vi ha icke kommit avrustningen ett steg närmare sedan dess. Följden är den, att det tyska folket alltmera börjar vakna till insikt om att det blivit utsatt för ett svek. Och man måste säga, att samtliga de makter, som stå som signatärmakter under folkens förbund, äro delaktiga i detta svek — följaktligen också Sverige.

Över världen går emellertid för närvarande en våg av fredsvilja, som framkallats av den väldiga energi, med vilken stormakterna synas gå in för fortsatta rustningar. Vi ha här i Sverige en levande barometer på rustningsläget ute i världen, nämligen Bofors. Jag undrar, om herrarna minnas en artikel, som gick genom tidningarna för en tid sedan och som angav, med vilka väldiga beställningar Bofors för ögonblicket var försett. Där kan man avläsa, att vi tyvärr för närvarande äro långt borta från avrustningen, och att rustningarna pågå så mycket mera. Jag undrar, om ej dessa skäl väga så pass tungt, att de borde kunnat uppväga de skäl, som konstitutionsutskottet funnit föreligga mot en skrivelse till Kungl. Maj:t i ifrågavarande riktning.

Jag kan icke finna annat än, att därest det förhåller sig så, att utskottet velat uttala som en allmän regel, att riksdagen icke skall skriva till Kungl. Maj:t, när det gäller förhållandet till främmande makter, parlamentet avsagt sig en hel del av sin rätt att deltaga i utrikespolitiken. Man låter då initiativet helt och hållet övergå till Kungl. Maj:t.

Under sådana förhållanden är det icke obefogat att säga att vi här fått bevittna ett stycke ingalunda aktiv utan i stället synnerligen passiv svensk fredspolitik. Naturligtvis är det en fredspolitik, men en sådan som icke förräder nå-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.
(Forts.)

gon som helst känsla av att det svenska folket här har en uppgift att fylla. Det har redan citerats det brev, som generalsekreterare Lange riktat till den svenska allmänheten. Det är ganska egendomligt, att detta brev kommer samtidigt, som utskottet finner skäl föreligga att icke besvara Kungl. Maj:t med några som helst uttalanden rörande avrustningen.

Jag tror för min del, att om vi fortsätta att hopa det ena fördraget på det andra, såsom nu håller på att ske — hos riksdagen ligger ju för närvarande även en ny pakt, som är tillkommen genom Nationernas förbund — men dessa fördrags konsekvenser — avrustningen — fullständigt utebli, så måste detta innebära, att folken och den allmänna opinionen så småningom upphöra att tillmäta fördragen någon som helst betydelse. Ur den synpunkten fruktar jag, att en pakt som Kelloggspakten kan komma att göra mera skada än nytta, därest den icke följes av något praktiskt resultat.

Till slut skall jag be att få rikta en förfrågan till hans excellens herr utrikesministern. Det förhåller sig så, som herr utrikesministern redogjort för i propositionen, att Sovjetryssland antagit Kelloggspakten med för övrigt alldeles utomordentligt väl utförda förbehåll. Sovjetryssland har nu alltså kommit internationellt-rättsligt sett på samma plan som Sverige. Jag undrar, om hans excellens icke skulle anse detta vara skäl nog för att taga upp nya förhandlingar med Sovjetryssland om avslutande av ett skiljedomsavtal. Vi ha som bekant för närvarande dylika avtal icke blott med våra närmaste grannar, med vilka vi kunna komma i gränstvister, utan även med andra stater såsom Österrike, Belgien, Spanien och en hel del andra. Jag tror, att det skulle leda endast till lyckliga följder, om ett sådant fördrag kunde avslutas även med Sovjetryssland. Jag tror, att Kelloggspakten kunde bli en signal till detta, så mycket mera som paktens av Ryssland utnyttjats till ett försök att bygga upp gränsavtal med sina närmaste grannar.

Jag ber till slut, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindhagens motion.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Sollefteå, *Pettersson* i Hällbacken, *Månsson* i Furuviik, *Lindberg*, *Molander*, *Hage* och *Wiklund* i Byske.

Herr Flyg: Herr talman! Sällan ha väl falskheten och hyckleriet och därmed även värdelösheten i ett fördrag av dylik art framträtt klarare än i det fördrag, som debatten i dag gäller. Jag skulle kunna anföra såsom bevis för detta mitt påstående en hel del uttalanden såväl i svensk som i utländsk press om Kelloggspakten under den tid, som den legat på ett förberedande stadium. Jag skulle dessutom kunna hänvisa på ett anförande, som här för en stund sedan hölls av den föregående ärade talaren, när han kanske delvis omedvetet fäste uppmärksamheten på en hel del märkliga egenskaper hos det föreliggande fördraget. Jag skall emellertid framför allt fästa uppmärksamheten på något av vad som skett under den tid, som paktens varit föremål för behandling mellan de initiativtagande makterna.

Det har i Kungl. Maj:ts proposition delvis givits en framställning av dessa förhållanden. Jag fäster för det första uppmärksamheten på hurusom två av de främsta makterna, nämligen England och Frankrike — och även Sverige i det nuvarande momentet — mycket kraftigt understrukt, att paktens har ingen som helst inverkan på och kan icke gälla gentemot förpliktelserna beträffande N. F. och dess avtal samt dessutom beträffande de speciella fördrag, som träffades vid Locarnokonferensen.

Jag fäster för det andra uppmärksamheten vid hurusom Frankrike för sin ratificering framställt som ett villkor, att den icke gäller beträffande detta lands speciella militära fördrag med Polen, Tjeckoslovakien, Jugoslavien och

Rumänien. Som synes mycket viktiga särfördrag, som pakten ej har någon inverkan på eller kan förändra.

Jag fäster för det tredje kammarens uppmärksamhet på att England som villkor för sin ratificering uppställt en särskild »imperiedoktrin», upprättat ett särskilt område av sina besittningar och förklarat, att pakten hade ingen som helst inverkan beträffande Englands förhållande till och dess rättigheter i dessa områden av världen. Det gäller de väldiga områden av kolonial och halvkolonial karaktär, vilkas integritet enligt den engelska regeringens uttalande »är av särskilt vitalt intresse för det brittiska imperiets fred och trygghet».

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

För det fjärde vill jag framhålla, hurusom det initiativtagande landet, nämligen Amerika, klart sagt ifrån, att pakten ingenting inverkar beträffande den s. k. Monroedoktrinen och dess bestämmelser. Jag erinrar om att den amerikanske utrikesministern vid frågans behandling i senaten mot de opponenter, som där framträdde, särskilt bestämt underströk just detta såsom självklart.

För det femte vill jag fästa uppmärksamheten vid att i ett flertal liknande reservationer från en hel del övriga länder i Europa, till vilka man vänt sig beträffande paktens ratificering, har ock framställts som villkor, att i den mån dessa länder träffat särskilda avtal, särskilda fördrag, har pakten ingen som helst inverkan beträffande dessa speciella fördrag.

Sedan vill jag gå över till att något tala om den praktiska politik, som bedrivits under den tid man hållit på att med granna ord diskutera denna Kelloggspakt, detta s. k. fredsfördrag mellan de olika makterna. Jag vill erinra om de amerikanska truppernas intervention i Nicaragua, den lilla staten där nere i Sydamerika, där man sannerligen icke ingrep för att tillvarata annat än rent ekonomiska amerikanska intressen och där man slog ned en regim, som stödde sig på en bred demokratisk basis. Under den tid, som pakten diskuteras, har det vidare förekommit interventioner i Kina från såväl England som från Japan m. fl. stater. Jag pekar vidare på den fransk-engelska flottöverenskommelsen, som väckte en oerhörd uppmärksamhet, när den avslöjades, och som väsentligen skärpte situationen mellan å ena sidan de fördragslutande makterna och å andra sidan Amerika. Dessutom skärpte den ytterligare situationen inom Europa mellan Tyskland och de fördragslutande makterna liksom även mellan Sovjetryssland och dessa makter. Allt detta har inträffat under den tid man diskuterat detta »fredsfördrag».

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på de enormt stegrade rustningarna. Omedelbart sedan man i den amerikanska senaten diskuterat igenom Kelloggspakten och antagit densamma, så gick man över till att diskutera det nya flottprogrammet och beslöt — detta som mycket talande komplettering till sin anslutning till Kelloggspakten —, att femton nya kryssare skulle byggas, d. v. s. en stark utveckling av den amerikanska militarismen och den amerikanska flottan.

Jag kan heller icke underlåta att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att den svenska regeringen, samtidigt som man i kammaren skall taga ställning till detta fredsfördrag, framlägger en proposition angående en ny försvarsutredning, en försvarsutredning, som skall utföras av experter och som har till uppgift att undersöka den nuvarande försvarsordningens effektivitet, d. v. s. huruvida den står i överensstämmelse med de moderna kraven på området. Det är ju också en näpen illustration till regeringens verkliga anda, när den går att rekommendera kammaren att underteckna ett fredsfördrag för krigets bannlysande. Nu kommer man med den mycket vanliga invändningen, att denna försvarsutredning och dessa åtgärder, som vidtagits i olika länder, dessa utökade rustningar, allt detta står icke i någon som helst motsättning till denna pakt, till fredsviljan. Ty dessa åtgärder avse endast att *stärka* försva-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördraget av krig.
(Forts.)

ret och utgöra alltså i sin tur åtgärder för att *trygga* den fred, som man vill ha stärkt genom paktens undertecknande.

Därmed kommer jag in på vad som framhållits och mycket energiskt understrukits såväl i regeringens proposition som i utskottets utlåtande, nämligen att paktens har ingenting som helst att skaffa beträffande rätten att föra försvarskrig. Dessutom har varje särskilt land självt rätt att avgöra, när det skall föra dylikt krig. Genom dessa tvenne mycket markanta förklaringar till texten framträda humbugen och hyckleriet i detta dokument i all sin klarhet.

Kan någon av herrarna här visa mig på ett krig, som förts av något land och som detta land icke bestämt förklarat vara ett försvarskrig? Har icke under det senaste stora kriget den deklARATIONEN avgivits av varje särskilt land, som däri deltagit, att det krig som förts varit ett försvarskrig?

Alltså, denna fredspakt vänder sig icke mot försvarskriget, utan lämnar fritt för varje land att självt avgöra, när det skall föra ett sådant krig. Därmed har också paktens hela värdelöshet avslöjats.

Vad har man nu för syfte med detta fredsfördrag? Syftet är, att framför allt maskera de starka rustningar och målmedvetna krigsförberedelser, som pågå i olika länder, att föra folken bakom ljuset, folken, vilkas breda lager i närvarande stund äro mera bestämda motståndare till kriget, än de någonsin tidigare varit.

Jag kan vidare erinra om, att denna Kelloggspakt kom fram samtidigt med att den ryska regeringen framlade sitt avrustningsförslag och detta var föremål för diskussion inom Nationernas förbund. Det ryska förslaget väckte stor uppmärksamhet och sympati i vida kretsar inom olika länder. Då kom Kelloggspakten som ett schackdrag mot detta ryska avrustningsförslag och utgjorde i själva verket ett försök att kassera in vinsten av den stämning för avrustning, som sovjetregeringen lyckats åstadkomma genom sitt avrustningsförslag.

Vidare är det klart, att Amerika har även andra syften med denna pakt än de jag förut nämnt. Amerika åsyftar helt säkert att vid sidan av den betydelsefulla ekonomiska och finansiella roll, som detta land i dag spelar i Europa och i världen överhuvud, också få spela rollen av skiljedomare i politiska och militära frågor. Kelloggspaktens framläggande är ett schackdrag till de många andra från den amerikanska diplomatiens sida gentemot England och Frankrike. Såsom ett bevis för riktigheten av denna uppfattning framträder å ena sidan Englands och Frankrikes försök att sabotera de förberedande förhandlingarna och å andra sidan Tysklands mycket snabba anammande av paktens och uttalade vilja att ratificera densamma. Vidare och för det tredje kunna vi säga, att denna pakt också utgör ett organ för kampen mot Sovjetunionen, alltså mot det land, där en samhällsordning i andra former än i den övriga världen håller på att byggas upp. Till bevis härför kunna vi anföra, att detta land, Sovjetunionen, utestängts från de förberedande förhandlingarna, när paktens diskuterades. Ryssland ställdes utanför, och England uppställde t. o. m. klart och tydligt kravet på att Sovjetregeringen icke skulle få underteckna fördraget och alltså icke få vara med bland de stater, som skulle få ratificera detta fördrag. Denna aktion misslyckades endast tack vare den bestående motsättningen mellan England och Amerika, och så lades dokumentet fram för Sovjetunionens regering.

Nu kommer man kanske med den invändningen, att den ryska regeringen dock undertecknat paktens, och det är sant. Den föregående talaren, herr Vougt, fäste uppmärksamheten vid den principiella deklARATIONEN, som samtidigt avgavs av Sovjetunionen. När man erinrar om, att Sovjetunionen undertecknat paktens, så bör man icke underlåta att samtidigt även beröra denna principiella deklARATION, där paktens karaktär och värdelöshet, framför allt i det avseendet att den icke innehåller klara bestämmelser om avrustningen, mycket bestämt fram-

hållits. Det är klart, att då man framlade dokumentet till undertecknande från Sovjetunionens sida, så var det med den beräkningen, att detta land icke skulle underteckna utan avstå däriifrån, varigenom man skulle fått en tacksam utgångspunkt för att kunna säga: Detta land, som framlade ett avrustningsförslag och som ville spela initiativtagare beträffande avrustningen, det vägrar, då det får ett fredsförslag sig förelagt till undertecknande att skriva under. Den förhoppningen slogs nu i spillror, Sovjetregeringen meddelade mycket snart, att den visserligen var fullt på det klara med paktens värdelöshet, men dock ville underteckna fördraget, därför att, som den sade, folken vill ha fred och är emot kriget. Sovjetregeringen ansåg sig därför skyldig att genom anslutning till paktens visa, att den för sitt vidkommande ville göra allt för att åstadkomma denna fred. — Dessutom ha ju senare tillkommit de speciella fördrag, som, med Kelloggspakten som bas, ingåtts mellan Sovjetunionen och några av dess grannstater och sedermera ratificerats. Detta dokument, Litvinovprotokollet, har ju ytterligare markerat Sovjetunionens ståndpunkt i detta fall.

Hur kommer nu denna Kelloggspakt och dess ratificering att utnyttjas här i landet och i andra länder? Det har redan givits ganska klara uttryck för hur man kommer att utnyttja detta. Herr Hansson i Stockholm gav ett rätt så intressant uttryck därför i sitt anförande, där han hade en passus, som lydde ungefär så här: »Den ljusning för världsfreden, som denna pakt innebär» o. s. v. Alltså, man kommer att utmåla Kelloggspaktens undertecknande som en ljusning för världsfreden! Jag kan vidare icke underlåta att erinra om vad som skrevs för några veckor sedan i »Ny Tid», ett tidningsorgan, för vilket det socialdemokratiska partiets ordförande är politisk redaktör. I den tidningen uttalade man med mycket starka ord, att med Kelloggspaktens ratificering kom det största ögonblicket i fredsvännernas historia. Nu skulle möjlighet finnas att stoppa pansarbåtsbygget i Tyskland, nu skulle Sovjetunionen kunna göra allvar av sitt avrustningsförslag, nu skulle möjlighet yppa sig för Polens avrustning o. s. v., o. s. v. Så kommer alltså detta dokument att utläggas och utnyttjas. Jag måste säga att just detta gör dokumentet till någonting så allvarligt, att man enbart därför icke kan gå med på att ge sin anslutning till detsamma.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga till herr Hansson, att nog verkar det tämligen naivt, då man hör honom citera de mycket vackra orden av Björnsterne Björnson, att »om krigstankarna avskaffas, så avskaffas också kriget». Det är icke så länge sedan 1914, och inte kan man väl säga, att massorna av folken, de breda lagren, endast två veckor före världskrigets utbrott besjälades av några som helst krigstankar. Vi bevittnade tvärtom mycket stora och bestämda manifestationer mot kriget från arbetarna. Men vi bevittnade också, huru samma massor genom tidningspressen, genom ledarnas omsvängning och genom allehanda hets dagarna omedelbart före kriget mycket snabbt förvandlades till hängivna soldater, som, icke mot sin vilja, utan entusiastiskt och under avsjungande av patriotiska sånger, gingo ut i kriget. Sedan kommer man år 1929, endast femton år efter världskriget och säger, att om krigstankarna avskaffas, så avskaffas också kriget! Den som yttrar sådana ord är den ledande mannen i det socialdemokratiska partiet i Sverige, ett parti, som dessutom kallar sig för arbetarparti! Det är icke bara naivt, det är en medveten lek med ord i en mycket allvarlig fråga, som vi icke kunna tigande gå förbi.

Då Kelloggspakten alltså inte har något som helst värde för de syften, som man säger att den skall tjäna, utan hela paktens är ett enda hyckleri, ett enda försök att maskera krigsrustningarna, då man vidare med tillhjälp av denna pakt vill försöka att inbilla massorna, att man verkligen skulle från regeringarnas och parlamentens sida också vara för freden, då måste vi kommunister gå mot paktens som sådan och mot dess undertecknande.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fjärdömmande av krig.
(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på konstitutionsutskottets förslag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 82.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Jag ber kammaren om ursäkt, om jag icke skulle ha möjlighet att uttrycka mig tillräckligt klart i mitt anförande, ty jag har blivit nästan yr i huvudet av att höra på den siste ärade talaren. En sak har jag emellertid fått klarhet i genom hans anförande, och det är, att det måste ha skett en brytning mellan Sovjetregeringen och det kommunistiska partiet här i Sverige. Ty som bekant är det så, att den ryska regeringen med anledning av denna Kelloggspakt, som i Ryssland kallas Litvinovpakt — i Paris kallar man den Pariserakten — varit ytterst angelägen att så hastigt som möjligt underteckna ett avtal av samma innehåll som Kelloggspakten med de stater, som Sovjetryssland har vid sin västra gräns. Man har från Sovjetregeringens sida gjort allt i världen för att icke behöva avvakta det ögonblick, då Kelloggspakten trädde i kraft. Man ville redan dessförinnan skaffa sig det skydd, som detta avtal ansågs skänka, och därför har det s. k. Litvinovavtalet kommit till stånd mellan Sovjetunionen, Estland, Letland, Polen och Rumänien. Det är väl inte sannolikt, att Sovjetregeringen vill erkänna, att detta dess steg är en akt av hyckleri, utan Sovjetregeringen gör väl anspråk på att det skall anses vara ett uttryck av freds vilja, av en allvarlig strävan att skydda freden så långt man kan med ett dylikt avtal, och det är tydligen därför man velat, att det skulle träda i kraft så hastigt som möjligt.

Nu uppträder emellertid den siste ärade talaren här som representant för det svenska kommunistiska partiet, vilket man alltid hade trott få sina direktiv från Ryssland, och som för övrigt har erkänt, att det mottagit dylika direktiv, och förklarar, att hela denna pakt är bara hyckleri, varför han och hans meningsfränder icke kunde vara med om att bifalla den kungl. propositionen. Jag får säga, att jag för min del icke kan antaga annat, än att här föreligger den allra största motsägelse mellan den uppfattning, som vårt kommunistiska parti har och den som tyska regeringen företräder. Skulle jag draga någon slutsats av denna motsägelse, vore det den, att förbindelserna med Ryssland kanske äro avskurna — jag vet icke så noga — och att således de nya instruktionerna icke kommit fram. De äro kanske på väg, men ha måhända fastnat i Finska vikens is.

För att nu övergå till själva saken, detta s. k. Kelloggsfördrag, är det för visso ingen som tvivlar på att man överallt i vårt land så gott som undantagslöst är en vän av freden. Ja, om jag bortser från kommunisterna, är man vän icke blott av den yttre freden utan också av någonting kanske ännu viktigare: Man är vän av den inre freden. Vad den yttre freden beträffar, behöver sanneligen icke Sverige underteckna någon Kelloggspakt för att inför världen på det tydligaste sätt ådagalägga vår freds vilja. Denna vilja ha vi ådagalagt därigenom att vi under mer än hundra år upprätthållit freden, och det beviset är otvivelaktigt långt starkare än det som ligger i undertecknandet av ett avtal, varigenom man fördömer kriget.

Det är sålunda i själva verket obehövt för oss att genom en särskild överenskommelse slå fast vad hundraårig praxis redan har bekräftat, men icke förty göra vi det med glädje, därför att vi i denna pakt se en uppslutning från, som jag hoppas, så gott som alla världens stater kring den tanken, att kriget är något fördömligt och att staterna böra bemöda sig att i sina inbördes meningsbrytningar åvägabringa en lösning på fredlig väg.

Då vi sålunda äro beredda, och detta med glädje, att underteckna denna pakt, ligger det i sakens natur, att vi icke böra göra några reservationer. Vi ha icke gjort några reservationer under dessa hundra år, när det gällt uppehållet

av freden, och det skulle vara egendomligt, om vi, när vi nu underteckna ett avtal sådant som det föreliggande, skulle göra förbehåll. Det enda, som vi haft att i första hand uppmärksamma, är det nationella krav, som en självständig stat aldrig kan uppgiva, nämligen att få försvara sig, om den blir angripen, och detta nationella krav fordra vi skola respekteras, även om vi biträda denna pakt. Detta har också erkänts av alla stater, som behandlat denna fråga.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

Visserligen var det en talare, som sade, att här voro vi inne på något förskräckligt farligt, ty det är ju så, sade han, att vi förbehållit oss icke blott rätten att försvara oss, utan också rätten att bestämma, när en dylik försvarsrätt föreligger. Ja, mina herrar, vem skulle annars bestämma den saken? Varje stat, som angripes, måste ha rätt att bestämma, huruvida den i föreliggande fall äger rätt att försvara sig eller inte, men även om man har rätt att avgöra en sak, betyder det icke, att man kan göra detta ansvarslost. Vår rätt att bestämma, huruvida försvarsrätt föreligger eller ej, är följaktligen begränsad av vårt ansvar att icke skrida till krigiska åtgärder utan att därvid iakttaga såväl denna paktens ordalag som den anda, som uppbär densamma.

Vi ha vidare vid detta ärendes behandling haft skyldighet att påpeka, att vi efter en undersökning av våra redan förut åtagna förpliktelser kunnat fastslå, att denna pakt icke kommer i strid med dessa förpliktelser. Det är tydligen icke blott en hederlig mans utan även en stats med självaktning skyldighet att, innan den ingår ett nytt avtal, se till, att detta nya avtal icke står i strid med de förpliktelser man åtagit sig i äldre avtal. Vi ha därför noga undersökt saken och kunnat särskilt konstatera, att denna pakt icke står i strid med Nationernas förbunds stadgar och icke heller med den förpliktelse, som vi jämte andra makter åtagit oss, nämligen att upprätthålla Ålandsöarnas neutralitet.

Detta är allt, som berör frågan om paktens förbehållslösa godkännande.

Vad betyder nu denna situation för oss själva? Man har påpekat, att det från olika håll gjorts en massa reservationer och tolkningar av denna pakt och att det således kunde vara ganska otrevligt för oss, som gått in för paktens, om det icke klart sloges fast, vilken ståndpunkt vi intaga till den ena eller andra av dessa reservationer och tolkningar, som framkommit från stater, vilka redan godkänt paktens, eller som kunna komma att göras från stater, som framdeles godkänna densamma. Härpå vill jag svara, att den omständigheten att vi förbehållslöst undertecknat denna pakt innebär, att vi icke erkänna någon annan norm för vårt ståndpunktstagande i detta hänseende än paktens eget innehåll. Vi äro icke bundna av alla dessa tolkningar och reservationer som kunna ha skett, utan när det uppkommer ett fall, varvid det gäller att tillämpa denna pakt, så blir det att undersöka, vilken tolkning, som är den enligt paktens bestämmelser riktiga.

Jag nämnde nyss, att när det gällde försvarskriget, fick varje stat själv bestämma, när rätten till försvarskrig förelåg, men att detta skulle ske under ansvar. Nu har paktens emellertid en generell bestämmelse att om någon, som gått in för denna pakt, bryter mot densamma, äro de övriga fria. Jag är viss om att kammarens ledamöter ha lagt märke till, att denna bestämmelse drager med sig vissa konsekvenser i avseende å gjorda förbehåll och tolkningar. I fall från någon stats sida ett förbehåll har gjorts eller någon tolkning skett, som står i strid med paktens innehåll, föranledes därav nämligen den konsekvensen, att vi i förhållande till den makt, som hävdar ett dylikt förbehåll eller en dylik tolkning, icke äro bundna mera än denna makt själv. Varje stat, som till denna pakt gör en reservation eller tolkning, som icke täckes av

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.
(Forts.)

paktens innehåll, är utsatt för att de övriga till pakten anslutna staterna vis å vis honom kunna åberopa sig på reservationen och tolkningen i fråga.

Nu har man sagt, att det är icke nog med en pakt, där man fördömer kriget och förklarar, att man vill söka att uteslutande på fredlig väg reglera förhållandet mellan staterna, utan att det fordras någonting mycket mera. När man i franska deputeradekammaren behandlade frågan om ratificeringen av denna Kelloggspakt, gjordes från åtskilliga håll med stor kraft gällande — liksom man förresten gjort gällande även i andra länder, efter vad man kunnat se av världspressen — att denna pakt drager med sig som konsekvens, att man bör minska rustningarna i de särskilda länderna. I första rummet måste man åtminstone se till, att man hejdade varje ansats till kapprustning, men man borde även minska de rustningar, som redan för närvarande föreligga, ja, somliga anse, att man rent av borde avrusta. En sak är härvid otvivelaktig, och det är, att om paktens fredsanda kommer att göra sig gällande i världen, därav blir en följd — och det är ju detta, som vi varmt hoppas alla — att man kommer att kunna minska rustningarna.

Här har man nu gjort gällande, att svenska staten genom sin regering borde i denna punkt göra en kraftig insats och lägga fram ett förslag till avrustning, för att makterna skulle bli i tillfälle att diskutera detsamma. Man har ansett, att det vore synnerligen fördelaktigt, om en liten stat eller en grupp av smärre stater framlade ett dylikt förslag; ty, säger man, om de stora staterna framlade något sådant förslag, skulle de misstänkas för att fullfölja egoistiska syften. Ja i sistnämnda avseende vill jag säga — en svensk utrikesminister får naturligtvis icke kasta någon skugga på en främmande makt — att det vore ganska naturligt, om de stora makterna, som ha stora världsintressen att bevaka, icke lade fram avrustnings- eller nedrustningsförslag eller förslag till överenskommelser i fråga om rustningar i strid mot sina egna intressen.

Vi böra emellertid vara överens om att om den nya fredsandan, denna gamla svenska fredsvilja, får göra sig gällande i världen, konsekvensen blir en minskning av rustningarna. Somliga anse att man rent av bör avrusta, andra att man skall nedrusta och att varje särskild stat, som är genomträngd av fredstanken, bör taga initiativ till en väsentlig nedrustning, eventuellt avrustning. För min del har jag i denna fråga precis den uppfattning, som uttalades av den förste initiativtagaren till denna pakt, nämligen den franske utrikesministern Briand. Jag skriver under helt och hållet, vad han yttrade i deputeradekammaren vid behandlingen av frågan om Kelloggspaktens ratificering. Han utgick ifrån att denna pakt skulle medföra åtskilliga konsekvenser. Han sade, att den är ägnad att underlätta en minskning i rustningarna och de militära utgifterna. »Ni kunna», sade han, vänd till kammaren, »vara övertygade om att på detta område, liksom på alla andra, Frankrike icke skall undandraga sig sina plikter. Det skall icke komma på släpet efter andra nationer. Frankrike vill däremot gå i täten. Man får dock icke tro, att man i dessa frågor kan handla efter enbart ideella synpunkter. De regeringar, som icke taga hänsyn till vissa orosanledningar och som icke bekymra sig om att garantera sitt lands säkerhet, skulle långt ifrån att tjäna fredens sak blott öppna portarna på vid gavel för krigets faror.» Och en medlem av det demokratiska partiet i kammaren sade: »Tro ni, mina herrar, att problemen om begränsning av rustningarna och de militära utgifterna kunna lösas genom en endas vilja? Är det icke däremot tydligt att detta resultat icke kan nås på annat sätt än genom en överenskommelse mellan folken och genom deras ömsesidiga och enhälliga medgivande.» I belgiska senatens utrikesutskotts uttalande understryker utskottet ett yttrande av utrikesministern. Där heter det: »Intet

land har större intresse av minskning av rustningarna än Belgien, enär belgarna samtidigt äro det mest fredsälskande och mest utsatta folk i Europa, men ett oförlåtligt felsteg komme att begås, därest det för landets säkerhet nödvändiga försvaret icke upprätthölles eller om nedrustning ägde rum förr än i andra länder.»

Det är alltså min uppfattning i denna fråga, att vi äro pliktiga göra allting för att befordra en minskning av rustningarna och därmed också sträva efter minskning i utgifterna, men att vi icke kunna gå fram isolerade, utan måste noga iakttaga vad andra stater göra. Ty liksom vi, då vi godkänna denna Kelloggspakt, reservera vår rätt att försvara oss, måste vi noga se till, att vi ha någon möjlighet att göra detta i nödens stund.

Den förste ärade talaren i denna fråga, liksom också den andre talaren, gjorde gällande, att Sverige med avseende å denna nedrustning eller rustningsminskning borde vara initiativtagare, och särskilt den andre talaren påpekade, hurusom herr Langes förslag innebure, att Sverige och åtskilliga småstater lämpligen kunde lägga fram ett utarbetat avrustningsförslag, som skulle kunna tjäna som grundval för en diskussion i frågan. Jag har icke haft tid att närmare överväga tanken i det Langeska förslaget, men jag vädjar till herrarna: tro herrarna, att det är lämpligt att gå in för ett sådant förslag? Frågan om hur en nedrustning skall kunna ske, frågan hur man skall kunna förena alla stora och små makter om en överenskommelse i fråga om nedrustning eller dylikt är väl den svåraste av alla frågor, som för närvarande finnas. Det fordras ett otroligt vidlyftigt material, på vilket man kan bygga ett förslag. Man måste ha en massa fakta konstaterade, från vilka man kan utgå, innan man kan komma med ett nedrustningsförslag. Vad skulle det bli för resultat, om vi, som ingalunda behärska detta material, komme fram med ett förslag, som icke vore ordentligt baserat på fakta och icke vore produkten av en tillräcklig utredning? Icke skulle det öka Sveriges anseende i världen, och framför allt icke skulle det gagna fredens sak utan tvärtom. Sverige skulle därigenom bli en quantité négligeable. Man skulle säga: svenskarna äro ett kulturellt högtstående folk och varma fredsvänner, vilket de visat genom sin politik under mer än 100 år, men det är i alla fall ett folk, som tar något lätt på de stora frågorna. De tro, att allting går av sig självt, och de vilja taga ledningen i fall, där de sakna de härför erforderliga förut-sättningarna.

En talare har i dag gjort gällande, att vi i själva verket föra en passiv politik, när det gäller fredens befrämjande, och han fordrade en mera aktiv politik. För min del får jag säga, att den, som vill vara rättvis, måste säga, att svenskarna fört en mycket aktiv politik till fredens befrämjande. Herrarna torde erinra sig, att en av de allra viktigaste åtgärder, som man kan företaga sig till fredens befrämjande, är slutandet av sådana förlikningsavtal och skiljedomsavtal, som alltsedan krigets slut i allt större antal blivit avslutade. Snart kommer kammaren i tillfälle att yttra sig angående en så kallad generalakt, som innehåller bestämmelser angående dylika avtal. Vem är det, som har arbetat kraftigast för befordrande av denna sak, som utgör det andra momentet i denna Kelloggspakt, där det står, att vi vilja på fredlig väg söka nå uppgörelser staterna emellan? Vem är det, som arbetat mest målmedvetet på denna punkt? Jag tror, att man utan överdrift kan säga, att det har varit de nordiska länderna och icke minst Sverige.

Jag har icke något att tillägga. Jag tror, att det skulle vara i god överensstämmelse med och ett vackert understrykande av vår 100-åriga fredspolitik, om kammaren enhälligt — jag räknar icke herrar kommunister — ville godkänna utskottets hemställan.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande av krig.
(Forts.)

Herr **Hallén**: Herr talman! Är det en blyg svala, som har så att säga knäkat på rutan i utrikesdepartementets fönster och varslat om en ny vår, eller är detta, som någon talare sade, endast en gest i bluffens och humbugens tecken? Jag skulle vilja, i anslutning till vad herr utrikesministern nyss sade, säga, att jag tror, att diskussionen om den föreliggande pakten icke bör bliva alltför lång, annars kan man kanske befara, att förhoppningarna om dess verkningar skruvas ner mer och mer. Herr utrikesministern förklarade, att det är otänkbart eller åtminstone nästan ogörligt att upptaga det Langeska initiativet om en skandinavisk framställning om en nedrustningsplan, och detta av två skäl, dels därför att vi svenskar icke äga tillgång till det oerhört komplicerade tekniska material, som fordras för att överblicka det allmänna rustningsläget och dels därför att vi skulle kunna äventyra den svenska prestigen inför utlandet, där man visserligen skulle erkänna, att vi voro ett kulturellt högt stående folk, men där man ändå skulle anse, att detta sätt att isolerat eller åtminstone gemensamt med det övriga Skandinavien gå fram för denna sak vore att »taga för lätt» på saken. Jag vill säga att man, om den sista anmärkningen eller reservationen har fog för sig, verkligen kan fråga sig: vad skall man då säga om de mäktiga tillskyndarna till denna pakt, ha icke de också i så fall tagit för lätt på denna sak?

Jag har begärt ordet, herr talman, därför att jag i utskottet visserligen medverkat till det slutliga beslutet, men däremot icke deltagit i den motivering, som föregår detsamma. Till denna motivering ber jag att få knyta några korta kommentarer.

Motiveringen börjar med att uttala utskottets glädje över de framsteg för fredens sak, som bekännelsen till pakten innebär. Men det är ganska egenomligt, att om man läser fortsättningen, finner man, att utskottet i en mycket försiktig form upptager den ena reservationen efter den andra, så att jag tycker, att det till slut icke blir kvar många källor till glädje. Man erinrar om att det här saknas bestämmelser om sanktioner mot dem, som bryta mot pakten. Man erinrar vidare om att det icke finnes någon rättsordning för konflikters biläggande, och vidare säger man några ord om att pakten endast i största allmänhet fördömer kriget. Det är nu ett hövligt uttryck i stället för att säga, att den på ett platoniskt sätt tager avstånd från kriget. Till slut antydes det för det fjärde att avrustningsfrågan alldeles förbigås. Det är klart, att man, som utskottets nuvarande majoritet är beskaffad, icke kan begära ett positivt uttalande i den punkten. Men det antydes åtminstone kompromissvis, att man icke heller ansett att den frågan kan tagas upp. Man slutar i stället med att betona, att denna pacts största betydelse ligger på det moraliska och psykologiska området. Men även sedan man tillmätt pakten denna betydelse, kommer man även där med en ganska viktig reservation. Man erinrar om att man likväl vid bedömande av paktens betydelse såsom en psykologiskt fredsfrämjande faktor icke får förbise den omständigheten, att vissa av signatärmakterna gjort synnerligen betydelsefulla reservationer. Jag tycker, herr talman, att värdet av pakten under sådana förhållanden krymper samman ganska mycket.

Jag tror, att vi här varken ha att göra med en slags tom gest eller bluff ej heller någonting, som kan få betraktas såsom alltför löftesgivande för framtiden.

Denna pakt har alldeles säkert sin rot och tillblivelse i den allmänna idealistiska tankegång, som särskilt på den amerikanska kontinenten är levande och som till stor del inspirerats av de amerikanska frikyrkosamfundet. Det är en slags allmän idealism, som gång på gång tar sig uttryck i ideella kampanjer, som gå fram över den amerikanska kontinenten. Vi ha t. ex. sett kampen för förbudet. Den härstammar från samma källa. Stundom läsa vi, hur det togs upp andra stora ideella principer, som liksom svepa över hela landet. Uttryck

för en sådan stor kampanj äro de till Sverige importerade s. k. »dagarna», såsom mors dag, barnens dag, de gamlas dag, fredsdagarna, o. s. v. Dessa äro ofta ett uttryck för samma amerikanska mentalitet. Dessa rörelser få visserligen icke på något sätt underskattas. Det är här fråga om ett arv från de puritanska pilgrimsfärderna, något som är en stor tillgång icke minst i den amerikanska nationens liv. Men på samma gång som man tacksamt erkänner det, skall man också observera, att denna idealism kläder sig ofta i det enkla suggestiva slagordets dräkt och får då sina betänkliga sidor. Den frestar nämligen till ett *förenklande av problemen*. Man kan ju säga, att när man i Amerika tog upp kampen t. ex. mot saloonerna och krogarna, så menade man: här lider folket under ett svårt spritbegär, alltså bort med spriten! På samma sätt resonerar man nu, av säkerligen icke orena utan ärligaste motiv: folket suckar under militarismen, alltså, låt oss i denna pakt fördöma kriget! Det är så enkelt och klart.

Jag kan nämna, att det i utskottet var några som, då vi påtalade denna för-
enklning, erinrade om att en av Amerikas förnämsta presidenter, Abraham Lincoln, var en man som liksom fostrade folket i dessa så att säga lapidariska, enkelt tillspetsade, teser och satsar. Ja, det är dock en skillnad på enkelhet och enkelhet. Jag skulle vilja ifrågasätta, om vi inte här, med all respekt för den stora republiken i väster i övrigt, ha att göra med vad jag skulle vilja kalla den amerikanska naivismen, som frestar till att på ett alltför enkelt sätt möta problemerna. Att denna naivism eller amerikanism — om jag nu så får kalla den — erövrat filmen och att den hotar tidningspressen, se vi. men när den bryter fram också på de internationella problemens mark, så är det en sak, som behöver allvarligt uppmärksammas.

Till detta kommer också ett annat drag. Jag undrar, ärade kammarledamöter, om jag i denna kammare tilläventyrs skulle vara den ende, som har en känsla av att vi i och med anammandet av denna pakt äro så att säga omhändertagna från ett visst håll. Jag ifrågasätter nämligen, om inte i den käckä framåtanda, som tar sig uttryck även i denna pakt, lyser fram ett stycke av en nationalistisk själykänsla, som resonerar ungefär som så, att det gamla utlevade Europa med sitt folkförbund och med sina nationella motsättningar och stridigheter ej orkar lösa sina uppgifter, utan lika väl som man har tagit hand om mycket i den moderna tekniken, inom industrien och annat, är man också beredd att icke blott materiellt utan också andligen och kulturellt hjälpa den utlevade gamla världen.

Det är ju ganska egendomligt, att Kelloggspaktens tillskyndare icke med ett ord lätsas om hela folkförbundet och det betydelsefulla arbete, som under årens rad där har blivit uppbyggt. Detta systematiska ihjältigande av Nationernas förbund och dess fredsarbete tyder på att man menar, att vi äro nog mäktiga att skaka fram ur armen den nya formen för varaktig fred mellan folken, varefter världen längtar. Man menar väl på följande sätt: det var Amerika, som gjorde slut på kriget, och då bör det också försöka grunda freden. Jag vill i det sammanhanget, herr talman, bara säga, att det händer stundom, att den himlæstörmande idealismen knyter ett nära förbund med ganska materiella intressen. Det är visserligen sant, att det var kanske Amerika, som gjorde slut på kriget med sin insats, men det var väl inte enbart för ett krig mot kriget man skickade över sina soldater; det fanns väl också stora intressen att bevaka. Om jag minns rätt belöpte sig den skuld, vari de allierade häftade till den stora republiken, till 14 miljarder. Det hittades på slagfältet vid Verdun också mer än en gevärspatron, stämplad med det fromma namnet Bethlehem Steel Corporation, U. S. A. Det är ju en historia för sig, i vad mån denna ideella insats är utslutande ren eller inte. I alla fall, även om nu detta sker i allra största välmening, så kan jag inte undertrycka den känslan, att man liksom får en fram-

Ang. avslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

tidsbild av oss gamla kulturfolk, sittande vid den rike mannens bord, undfående både hans timliga och på sistone även hans andliga hävor. Det är intet ont i detta, ty den gamla devisen »Ex oriente lux» — ljuset kommer från öster — behöver ju inte alltid gälla. Ljuset kan ju också komma från väster, och kanske även från norden, som det fordom har kunnat göra. Det motsätta vi oss icke. Jag tycker, att man skulle mycket väl kunna tänka sig en slags frivillig underkastelse under, om jag får använda det uttrycket, ett slags amerikansk hegemoni. Det gör detsamma. Huvudsaken är, om de höga målen därmed främjas. Om det är så — och jag menar, att det är det — så är det synnerligen angeläget, att den paroll, som kastas ut i världen, skall tjänstgöra som vägledande ljus och inte som ett irrbloss, som kan leda folken vilse och föda hos dem falska förhoppningar.

Här talar utskottet — och det gjorde också hans excellens herr utrikesministern — om den moraliska vinsten av denna pakt. Jag vill inte ett ögonblick insinuera någonting om, hur man egentligen kände det i det vördnadsbjudande utrikesdepartementet, när denna, jag vill säga, Lindhagenska tanke kom dit. Det var säkerligen en rara avis — en sällsynt fågel — alls inte i släkt med de dokument och pakter, man där var van att göra sina kommentarer till. Denna tro på, att pakten i alla fall innebär en moralisk framgång, en landvinning alltså för fredstanken genom sitt resoluta fördömande av krigen, är emellertid enligt min uppfattning en mycket diskutabel historia. Det var en ledamot i utskottet som halvt på skämt ifrågasatte, om man trodde, att man kan tillämpa på kriget i paktens tecken en slags Coué-metod, där man betyder dag efter dag: Jag vill icke krig, jag vill icke krig — och så blir det icke något krig. Jag tyckte nästan, att herr utrikesministern själv snuddade en liten smula vid den tanken, då han menade, att i den mån denna amerikanska tanke får börja att liksom svepa över världen, så verkar det åtminstone så, att den där flagranta kaprustningen kommer väl åtminstone att skruvas ned, det blir väl åtminstone en dämpare på rustningarna. Ja, jag undrar ändå, om vare sig Skodaverken, Creuzotverken eller Bofors-Krupp i vårt land kunna konstatera efter paktens antagande någon avmattning i sina beställningar av krigsmateriel, eller om man ens kan vänta en sådan under de närmaste åren. Tvärtom, när utskottet hävdade, att pakten har en uppenbar moralisk vinst att ge oss, vill jag, till den ringa verkan det hava kan, mot allt detta inlägga en gensaga.

Jag menar, att det icke får finnas en alltför gapande avgrund mellan lära och liv. Det har sagts många vackra ord om folkens hunger efter fred och folkförbrödning. Den hungern finns, det är alldeles riktigt, men om man så att säga hissar signaler och pekar på mål, som äro liksom gripbara och som folken entusiasmeras av, men sedan nästa dag märker, att man inte kommer ett fjät närmare de målen, då kan det hända, att man arbetar reaktionen och icke framsteget i händerna. Det är väl nämligen att äventyra fredsvännernas tro på förnuftets och rättens seger, när man ena ögonblicket förklarar sig, som det heter, villig att avstå från kriget som verktyg för nationell politik och nästa ögonblick sjösätter kryssareshkadrar med jättar på 32,000 ton, och med plats för 70 aeroplan på däck, som en tidning härom dagen visade, för att inte tala om den internationella rustningsindustriens feberartade högkonjunktur här i det gamla Europa.

Det må ursäktas mig, om jag uttalar ett kanske nästan barnsligt tvivel på meningen och innebörden i dessa formuleringar i Kelloggspakten, när vi å ena sidan högtidligen förklara oss liksom andra s. k. höga fördragsslutande parter vilja avstå från kriget som verktyg för nationell politik och å andra sidan Mr Kellogg själv i ett anförande den 28 april förlidet år inför ett amerikanskt sällskap för dessa frågors behandling uttalade, att det förekommer intet i den-

na text till antikrigspakt, som inskränker eller inkräktar på rätten till självförsvar. Detsamma har också herr utrikesministern vitsordat. Då frågar jag: om man enligt Kelloggspakten alltså får försvara sitt fosterland i farans stund, men man samtidigt förklarar sig villig avstå från kriget som verktyg för nationell politik, vad är ett försvarskrig mot en anfällande fiende annat än ett verktyg för nationell politik? Om vi t. ex. gjorde det tankeexperimentet, att vårt land utsattes för ett formligt överfall, och vi då tillgrepe det väpnade försvaret, hade vi inte i samma ögonblick använt kriget som verktyg för nationell politik? Detta är en *circulus vitiosus* — en evig kretsgång, ur vilken man inte kan komma ut. Jag menar, att det inte blott för oss svenskar utan för europeiskt tänkesätt är främmande att använda sådana varandra inbördes upphävande och motsägande begrepp. Vi äro icke vana därvid. Vi bruka inte för att använda ett folkligt uttryck, sträcka oss längre, än skinnfällan räcker. Vi bruka inte gå längre, än vi känna, att vi ha fast mark under fötterna. Här gäller det nu löften och utfästelser, vilka i praktiken motsägas, såsom vitsordats av flera talare, och som även teoretiskt i textkritiken motsägas. Man får då rätt stort tvivel åtminstone angående den påstådda moraliska verkan på den allmänna opinionsbildningen av ett sådant resonemang.

Det må tillåtas mig att sluta med den erinran, att det hade väl för fredens sak varit betydligt tacknämligare, om de mäktiga initiativtagarna från västern i stället hade krävt, att Nationernas förbund gjordes mera till ett effektivt och levande instrument för folkens fredsvilja än ett sådant för regeringarnas synpunkter och att allvaret i avrustningssträvandena hade visats i gärning, i stället för att man smider aldrig så vackra länkar av en ny typ i resolutionernas ändlösa kedja.

Jag vill naturligtvis ingalunda biträda det kommunistiska yrkandet om avslag. Det är klart, att vi alla äro ense om att ett avslag skulle uppenbarligen misstolkas. Det bör vara en ledande princip att aldrig mäla sig ut ur det internationella sammanhang, i vilket man är insatt. Vi veta alla, att ett avslag skulle misstolkas som att vi kanske rent av vore likgiltiga för de höga principer, varpå pakten bygger.

Med mitt anförande har jag, herr talman, i stället velat till beslutet foga dessa reflexioner. Jag är övertygad om att de äro uttryck för mångas tankar. Jag vågar säga, att vi svenskar äga faktiskt en livssyn, som säger oss, att detta sätt innebär icke den verkliga vägen fram till folkens varaktiga fred. Det är någonting i hela vårt väsen, i hela vårt psyke och temperament, som säger, att det är inte på det sättet man mödosamt och redbart bygger upp fredens tusenåriga rike. Jag vill inte instämma i deras tal, som säga, att detta är fariseism. Detta sätt med de stora lysande och skimrande målen, som man liksom ställer framför sig, och gärningar, som både teoretiskt och praktiskt fullständigt motsäga detta, är någonting, som vi kanske själva hemfalla åt men som vi åtminstone inte vilja så officiöst och offentligt framföra. Det är något av gammal redbarhet hos svensken, som tvekar att på det sättet göra så stora utfästelser.

Jag slutar med den förhoppningen, att det, som jag skulle vilja kalla Kelloggspaktens episod i svenskt fredsarbete, icke måtte förleda vare sig den nuvarande eller kommande regeringar till att avvika från den avrustningssträvande, nyktra och realistiska politik, för vilken vårt fosterland i Nationernas förbund är en symbol sedan Hjalmar Brantings dagar.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! När jag begärde ordet, var det sedan den förste talaren hade sagt, att han ansåg, att ett ögonblick som detta inte borde få gå förbi helt i tystnad. Jag ville, att även ifrån utskottshäll ett ord yttrades i frågan. Sedan dess har hans excellens herr utrikesministern ta-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

lat, jag kan säga, talat å rikets vägnar, ty jag är övertygad, att bakom honom står det övervägande flertalet av vårt folk. Detta anförande var också ett fullödigt uttryck för de tankar, som ha legat bakom vårt ställningstagande inom den grupp inom utskottet, som jag tillhör, då vi med glädje tillstyrkt, att Kelloggspakten måtte av Sverige antagas.

Jag kunde stanna vid detta; jag vill dock med anledning av de toner, som anslogos i det sista yttrandet, endast peka på, att när vi tillstyrkt anslutning till Kelloggspakten, så har däri på vår sida icke legat något som helst förringande av eller försvagande av den ståndpunkt vi hävdad och alltjämt hävda, att Sveriges folk och land skall ha samma rätt till nödvärn, när det gäller landets bestånd och frihet, som vi kräva, att enskild man skall få ha inom vårt. Vi ha den bestämda uppfattningen, som också uttryckligen sagts i den kungl. propositionen och i alla förklaringar angående paktens innebörd, att den icke inskränker eller äventyrar på något sätt rätten till självförsvar och att det städse står varje nation, som antagit pakt, fritt att försvara sitt territorium mot anfall eller invasion. Mitt och mina meningsfränders oförbehållsamma instämmande i Kelloggspakten skall ingalunda tagas till intäkt för något krav på att vi därmed skulle ha givit på hand, att vi ändrat vår syn på vad Sveriges försvar kräver.

Den andra synpunkten, som jag vill betona, är, att när vi säga, att vi med glädje gå med på Kelloggspakten, så göra vi det utan alla förbehåll i fråga om dess fredsfrämjande syfte. Den kungl. propositionen säger och det har av utskottet upprepats, att paktens huvudvikt ligger på det moraliska och psykologiska planet. Detta är för oss icke av underordnad vikt utan en synnerligen betydelsefull synpunkt. Jag vet, att denna synpunkts värde har underkänts här i dag. Jag inlåter mig icke närmare därpå. Jag vill endast betona, att det har icke förekommit och torde icke förekomma, att man i ett land kan gå i krig, utan att bakom ligger ett folkets medvetande om att det därvid står på rättens och rättfärdighetens grund. Att folken enas om krigets kriminalisering är betydelsefullt, även om sedan synen för vad som är rätt skulle förvillas i de nationella lidelsernas och de nationella intressernas ögonblick. Det är dock en av de allra största förutsättningarna för att freden skall kunna bevaras, att folkens samvete väckes genom att kriget stämplas som brott. Kelloggspakten är visserligen ej första steget på denna väg. Efter Wienerkongressen sades det samma som i denna pakt. Sedan har det sagts gång på gång. Det sades på Haagkonferensen 1909, det har sagts i Nationernas förbund; det ligger underförstått i varenda skiljedomstraktat vi antagit; men det behöver sägas om och om igen, ty samvetena i folket behöva hållas vakna.

Vi göra genom vår anslutning till Kelloggspakten en insats för freden just i detta så betydelsefulla hänseende. Även om vi icke överskatta den, vilja vi sannerligen icke heller underskatta dess betydelse. Vi tro oss sålunda icke stå på Kelloggspaktens höjder och se in i något världsfredens förlovade land, men vi se i detta åter ett famlande steg på den väg, där mänskligheten går mot det ideal, som hägrar vid horisonten: den eviga freden mellan folken.

Det är därför, herr talman, jag ber att med betonande av dessa båda synpunkter få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i denna fråga.

Herr Engberg: Herr talman! Om jag känner mig frestad att i anledning av vad som förekommit under debatten erinra om den katolska kyrkans dogmatik, enkannerligen dess nådelära, så är det inte närmast med tanke på den föregående ärade talaren. Föreskriften att det skall börja med hjärtats förkrosselse, sedan gå genom munnens bekännelse för att slutligen hamna i de tillfyllestgörande goda verken, kan knappast tillämpas på Kelloggspakten. Ty jag tror, att den vänt om nådelärens tågordning. Den börjar med munnens bekännelse, och när hjärtats förkrosselse och de tillfyllestgörande goda verken kom-

ma, ligger uppenbarligen i vida fältet. Men jag föreställer mig, herr talman, att anslutningen till Kelloggspakten har ungefär samma förpliktande värde för den enskilda staten, som, låt mig säga, bekännandet av den rena evangeliska läran enligt kyrkolagens 1 kap. 1 § har för oss enskilda medborgare i Sverige. Den betyder en moralisk ram, i vilken vi äro infogade. Den är proklamerandet av en allmän moralisk princip, till vars tillämpning den enskilda staten själv bestämmer graden av sin förpliktelse.

Varför jag för min del närmast tog till orda var för att svara på en fråga, som ställdes av herr Vougt till konstitutionsutskottets socialdemokratiska ledamöter. Han sporde vad vi haft för motiv, när vi inte funnit oss böra bifalla herr Lindhagens yrkanden. Jag vill svara honom, att herr Lindhagens yrkanden förutsätta en helt annan pakt än den, vartill han anknutit dem. Kelloggspakten ger i varje fall intet underlag för dessa yrkanden, om de äro allvarligt menade. När Kelloggspakten kom, så skrev den engelska arbetarrörelsens tidning Daily Herald: »Med mycken högtidlighet förplikta vi oss till ingenting alls.» Jag tror för min del, att det ligger en bister sanning i detta. Ty i avsaknad av rättsliga regler, i avsaknad av sanktionssystem, i avsaknad av allt detta, som vi krävt i anslutning till Genèveprotokollet, som ju icke var något annat än ett logiskt och konsekvent utvecklande av paktens för Nationernas förbund sanktionsbestämmelser, blir Kelloggspakten av utslutande moraliskt, utslutande psykologiskt värde. Den av herr Lindhagen begärda logiska konsekvensen kan följaktligen icke lämpligen dras ur denna pakt. Jag har den uppfattningen i avrustningsfrågan, att ju mindre resolutionsmakeri, som hädanefter kommer till stånd, och ju mer handling vi få bevittna där nere i Genève, desto bättre för frågan själv. Att Kelloggspakten betecknar ett moraliskt framsteg, den saken är uppenbar. Men å andra sidan får man komma ihåg, att bara med en moralisk deklaration från staterna äro vi inte hjälpta. Utan vad som tarvas är, att man skrider till verklig handling, och på den punkten fattas tyvärr den goda viljan. Detta är inte resolutionernas fel, det är regeringarnas fel. Ty Nationernas förbund är ännu ett regeringarnas förbund, och blir självt precis som regeringarna äro. Har man i de stora och bestämmande länderna regeringar fyllda av imperialismens och nationalismens anda, ja, då äro de små ländernas regeringar slagna till en slant där nere i Genève. Och då få vi bevittna, hurusom andan hos de stora ländernas regeringar triumferar. Men naturligtvis är det ett framsteg, att man nu från alla sidor betecknar kriget som ett brott och förklarar sig redo att till det yttersta söka undvika detsamma. Det har en moralisk effekt för fostrande av folkopinionen. Men att gå den väg, som herr Lindhagen här föreslår, det vore att bygga avrustningen på rena illusioner. Jag är för min del, herr talman, anhängare av Genèveprotokollet. Det har jag tillkännagivit många gånger i denna kammare. Jag beklagar, att Genèveprotokollets linje icke gått segrande igenom. Ty först den dagen, då Genèveprotokollets tankegång varder verklighet, har man för den på internationella avtal vilande avrustningen det enda möjliga underlaget. Men tyvärr ser det ut, som om det vore en mycket, mycket lång väg att vandra dit.

Herr Vougt menade nu emellertid, att här borde man på ett alldeles särskilt sätt delge andra makter sin mening från den svenska riksdagen. Jag förstår inte, hur man skulle kunna göra detta på annat sätt än genom notväxling. Man skulle meddela antingen signatärmakterna eller kanske alla de ratificerande makterna genom en note via Kungl. Maj:t den svenska riksdagens uppfattning. Det låg också i herr Retuerskiölds yrkande samma tankegång. Jag kan nämligen icke se någon annan formell anordning för realiserandet av hans yrkande, än att man skulle delgiva sin ståndpunkt genom dylika noter. Jag undrar, om det inte vore en ganska uppseendeväckande utväg och en på sätt och vis skadlig utväg att förfara på det sättet. Jag har den uppfattningen, att den väg utskot-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.
(Forts.)

tet valt genom att ansluta sig till Kungl. Maj:ts proposition och stryka under de saker, som utskottet har haft anledning att särskilt stryka under, och sedan låta det vara med detta, är den bästa och framkomligaste vägen.

Jag vill särskilt säga dem, som skulle av känsloskäl ha lust att rösta för det yrkande, som herr Vougt här har framställt, att de böra dock betänka, att det i en sådan sak, där vi alla innerst äro fullkomligt ense om vad pakten egentligen duger till, inte gärna är klokt att splittra sig på en rad linjer. Vi ha i utskottet säkert haft ett tjog olika önskningsrunt bordet. Men vi ha samsats om utskottets utlåtande. Var och en har varit besjälad av den uppfattningen, att i en utrikespolitisk deklaration från de svenska statsmakterna är det av vikt, att man stoppar undan sina särsynpunkter och samlas, så att enigheten framträder också utåt. Jag skulle, herr talman, anse det vara en vinning, om vi även i det kommande kammарbeslutet såge denna enighet manifesterad kring konstitutionsutskottets utlåtande, som är berövat alla känsломoment, som avstår från alla värdeomdömen, som kallt och klart och realistiskt konstaterar föreliggande fakta, ett utlåtande, som alla grupper i denna kammare borde kunna samlas kring.

Jag hemställer, herr talman, såsom redan förut skett, om bifall till utskottets förslag.

Med herr Engberg förenade sig herr *Fast*.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste börja med att göra hans excellens utrikesministern den äran att citera honom. Han sade, att om han i sitt anförande skulle uppträda litet virrigt, så borde kammaren förlåta honom det, ty sedan han hört den föregående talaren, d. v. s. herr Flyg, så var något annat inte möjligt. Jag måste framställa samma ursäkt. Om jag här inte uppträder så klart som önskligt vore, så är det inte minst på grund av den debatt, som här i dag förts och alldeles speciellt på grund av den hittills ovana synen att se högerledaren herr Trygger iklädd fredens vita vingar. Jag måste verkligen säga, att det var så pass intressant och ovant, att jag, då jag samtidigt erinrade mig några epistlar, som jag återkommer till, satt och frågade mig själv: är detta teater eller är det allvar? Men även i övrigt har här förekommit en del saker, som alldeles säkert skola föranleda kammarens ledamöter, då de gå att studera dagens protokoll, att fråga sig: vad var det egentligen vi behandlade i lördags, och vad är det för argument som anfördes?

Herr Per Albin Hansson talade om Kelloggspakten som en ljusning för mänskligheten. Humanitet och förnuft gå trots allt segrande fram, sade han. Krigstankarna måste förjagas, säger denne marxist, denne socialistiske ledare, citerande Björnssons fullständigt omarxistiska yttrande. Ty när har det bland socialister ansetts såsom grundläggande för krigsorsakernas bedömande, att bara folken börja tänka annorlunda, så är kriget slut. Det ha vi hittills läst i Allehanda. Men vi socialister av olika skolor ha enats om att först då den kapitalistiska produktionsordningen är slut, först då äro förutsättningarna för krigens avskaffande för handen. För övrigt, är det inte rätt intressant, att i England skriver det socialdemokratiska partiets huvudorgan Daily Herald, som herr Engberg nyss citerade: »Med mycken högtidlighet förplikta vi oss till ingenting», d. v. s. man degraderar Kelloggspakten till ingenting. Men här kommer det socialdemokratiska partiets ledare i Sverige och talar om en ljusning för mänskligheten, om att humanitet och förnuft gå trots allt segrande fram. Jag har här i min hand ett protokoll från den tyska riksdagens behandling av frågan den 6 februari. Jag skall icke trötta med att läsa upp vad herr Hanssons meningsfrände Breitscheid å den socialdemokratiska fraktionens vägnar där anförde. Men jag måste verkligen be herr Hansson — jag

står gärna till tjänst med protokollet -- att läsa Breitscheids anförande, kanske kommer han då åtminstone till klarhet om att hans stora, feta fraser här äro fullkomligt opåkallade eller bara tjäna ett syfte, nämligen att förleda Sveriges arbetare.

Innan jag övergår till herr Tryggers anförande, skall jag be att få rikta ett par repliker till herr Hallén. Herr Halléns argumentation stod inte i något som helst förhållande till den slutsats, han kom till. Herr Hallén riktade en stark och från pacifistiska utgångspunkter i vissa avseenden bärande kritik mot Kelloggspakten. Ehuru vi icke kunna ansluta oss till *denna kritik*, var den intressant. Han säger t. ex., att pakten ingenting betyder. Han visar, att så länge den amerikanska regeringen i handling driver en politik, som strider mot Kelloggspakten, så är denna ingenting värd. Men så kommer han till slut och säger: jag måste ändå yrka bifall till förslaget. Herr Hallén, får jag ställa den frågan: betyder det ingenting för pacifister, om de bidraga till att hos de arbetande massorna, hos befolkningen sprida uppfattningar, som äro lögnaktiga? Gagnar det fredens sak, eller skadar det den? Om herr Hallén anser, att Kelloggspakten inte ens har någon moralisk betydelse -- och det var kärnpunkten i herr Halléns anförande -- hur kan han då komma och yrka bifall, utan att samtidigt med detta sitt bifallsyrkande göra sig skyldig till att hos dem, som verkligen skola genomkämpa freden, väcka falska illusioner. Alla de, som ställa sig på samma ståndpunkt som herr Hallén, göra sig skyldiga till ett dubbelt brott i jämförelse med dem, som från andra utgångspunkter gå in för pakten. Ty om er gäller andemeningen i ett bibelord, som herr Hallén nog känner till: I kände rättfärdigheten, men ändå begått synden. Om samtliga vänstersocialister, som med herr Halléns utgångspunkter ändå gå in för Kelloggspakten, gäller: ni bedra massorna medvetet.

Kommer jag sedan till herr Trygger, så skall jag be att få säga honom, att det var ju riktigt roligt att han i dag åtminstone ett ögonblick tvivlade på att vi otäcka kommunister togo »order från Ryssland». Förut har det ju alltid hetat, att vi »ta order från Ryssland». Men nu, som sagt, tycktes herr Trygger åtminstone ett ögonblick anse, att så inte är fallet. Han kom dock tydligen att tänka på, att det senare skulle betyda inkonsekvent uppträdande från hans sida, och då tillade han: skall jag draga en slutsats av detta, så är det den, att förbindelserna med Ryssland möjligen ha avbrutits, kanske ha orderna inte kommit fram på grund av ishinder. Ursäkt mig, Ers excellens, det förefaller mig, som om det vore skäl i att Ni för framtiden bättre toge reda på vad *ryska regeringen* sagt om Kelloggspakten och vad *vi* sagt om densamma. Det finns inte någon som helst bristande överensstämmelse mellan vårt bedömande av Kelloggspakten och sovjetregeringens. Till yttermera visso ber jag att få bestyrka detta med ett par tre citat. Jag ber om ursäkt om det blir en mycket dålig översättning, ty den sker direkt. Sovjetregeringen säger följande: »Med det målet att hjälpa fredspolitiken till framgång vände sig sovjetregeringen, vid sidan om sitt systematiska inträdande för avvärjningens sak, långt innan tanken framkom om det i Paris undertecknade fördraget, med ett förslag till de andra makterna att genom en *dubbel* pakt icke enbart avstå från kriget, som ju skulle ske genom pakten i Paris, utan samtidigt förbinda sig att avstå från angrepp på andra makter liksom också att avstå från varje väpnad sammanstötning överhuvud taget.» Är det någon skillnad mellan den ståndpunkt, som min kamrat Flyg nyss i sitt anförande här klarlade och som gjorde herr utrikesministern yr i huvudet, och den ståndpunkt, som sovjetregeringen sålunda intagit. Men vidare, i fråga om paktens ordalydelse säger sovjetregeringen: »Vid bedömande av paktens ordalydelse håller sovjetregeringen för nödvändigt att hänvisa på den brist i fråga om bestämdhet och klarhet i formuleringen av artikel 1 angående krigsförbudet, som tillåter olika ut-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.

(Forts.)

läggningar. Sovjetregeringen är å sin sida av den uppfattningen, att krig mellan folken måste förbjudas såväl såsom verktyg för s. k. nationell politik som också såsom medel för genomförande av andra mål, d. v. s. undertryckande av rörelser för folkens befrielse» — t. ex. i kolonierna, tillägger jag. »Enligt sovjetregeringens åsikt måste krig icke blott förbjudas i den juridiska meningen av ordet utan också sådana militära aktioner som t. ex. interventioner, blockader, militärt besättande av främmande område, främmande hamnar o. s. v. De senaste årens historia har att uppvisa ett stort antal sådana militära företag, som ha framkallat förskräckliga olyckor för folken.» Om förbehållen, speciellt om de engelska, säger sovjetregeringen: »Sovjetregeringen kan betrakta dessa förbehåll endast som försök att använda pakten som ett verktyg för imperialistisk politik.» Vidare säges det i sammanfattningen: »Sammanfatta vi de ovan gjorda uttalandena, så måste ännu en gång fastställas, att i pakten saknas förpliktelse i fråga om avrustningen, vilken är det enda väsentliga elementet, då det gäller säkrandet av freden, att paktens formuleringar i fråga om krigsförbudet äro otillräckliga och obestämda, och att det slutligen föreligger en rad inskränkningar, som medföra, att det icke finnes någon möjlighet att räkna med pakten såsom tjänande fredens sak.» Jag skulle tro, herr talman, att var och en, som hörde, eller gärna för mig, och ännu bättre, i protokollet efteråt läser, herr Flygs anförande och lägger det vid sidan av dessa punkter skall kunna konstatera, att det på varje avgörande punkt råder överensstämmelse mellan sovjetregeringens inställning till Kelloggspakten och den ståndpunkt, vi här framfört.

Ja, jag ser nu att hans excellens begärde ordet. Nåväl, så kommer han väl då ånyo in på detta kapitel och får visa om han alltjämt tror på den bristande överensstämmelsen.

Emellertid, herrarna säga nu: om allt detta är fallet, varför har då sovjetregeringen undertecknat pakten eller, med andra ord, varför har från den sidan moskvaprotokollet framkommit? Den bristande överensstämmelsen i detta och vårt avslagsyrkande är enbart för handen för dem, som icke vilja förstå. Ty det är att märka, att genom den till moskvaprotokollet fogade principiella belysningen av hela krigsproblemet har sovjetregeringen sagt ifrån, dels att Kelloggspakten är otillräcklig, dess huvudsyfte är att slå in en kil mellan den engelsk-franska bundsförvantskapen och dels och kanske framförallt, att Kelloggspakten var från imperialisternas sida avsedd som ett vapen mot sovjetregeringen, vilket framgår bl. a. av att sovjetunionen, ehuru den är den största staten i Europa, och med undantag av Kina i hela världen, icke inbjöds att underteckna pakten från början. För att vrida detta vapen ur de imperialistiska makternas händer och hindra dem att utnyttja det mot sovjetregeringen, beslöt denna att med en helt annan motivering, med hänvisning framför allt till det avrustningsförslag den framlagt, att underteckna Kelloggspakten. Därmed tjänade sovjetregeringen effektivast avrustningen och den verkliga freden. Genom moskvaprotokollet *avslöjades* därtill de krigsförberedelser, som förehas speciellt av Polen och Rumänien. I debatten om moskvaprotokollet framkom detta mycket tydligt liksom också att bakom dessa makter stå Frankrikes och Englands imperialister.

Herr Trygger talade om order från Moskva. Jag skall med nöje, och för att ingen skall kunna säga, att jag undviker detta ämne, taga upp det i detta sammanhang. Herr Trygger har i första kammaren många gånger tidigare varit inne på det kapitlet, och han har icke varit ensam därom. Jag ber att få säga Er, att vår ordertagning från Moskva, som Ni uttrycker Er, ej är annat, än att kommunistiska partiet i Sverige överensstämmer i sina åsikter med samma partier i andra länder och dessa partiets förenande i en internationell organisation. Det är med andra ord i handling ett uttryck för den internatio-

nalism i handling inom arbetarvärlden, som socialdemokraterna mycket talat om, men som de, då det gällt, sprungit ifrån för att gå över till arbetarklassens fiender. Skulle vi ha tagit order från Moskva att stödja t. ex. sovjetpolitiken ifråga om den internationella avrustningen, anser jag, att det var en heder, att följa en sådan order. Sovjetregeringen var den första, som framlade ett avrustningsförslag i Genève. Vi arbetade för det. Herrarna, inte minst socialdemokraterna, hänflinade åt det. Ni skola tala tyst om er vilja till fred, när sådant skett.

Herr Trygger förklarade, att i Sverige så gott som alla — han undantog oss kommunister, och därför äro vi honom tacksamma — äro vänner av yttre och inre fred. Förlåt, Ers excellens! När jag hörde talet om framförallt den inre freden, kom jag att tänka på ett referat, som jag läst från ett tal av högerledaren herr Trygger på cirkus i Göteborg i höstas under valrörelsen. Jag har ej referatet tillgängligt i dag, men jag litar på, att i kammaren finnas tillräckligt många, som komma ihåg ordalydelsen, och jag är säker om att många en smula tvivlande dra på munnen, de äro då ändå vänliga mot Ers excellens, när de jämföra göteborgstalet med vad som sades här i dag.

För övrigt är herr Trygger så säker på att han kan tala på högerns vägnar, då det gäller försäkran om yttre och inre fred? När jag hörde herr Tryggers anförande, föll i mitt minne ett annat tal, nämligen av en av högerns ledare herr Otto Järte vid ett möte, som på föranstaltande av Allmänna valmansförbundets Stockholmsavdelning hölls på Auditorium i höstas, där herr Järte var huvudtalare. Det gällde att nominera kandidater för andra kammарvalen. Herr Järte talade bland annat om, att det ser ut nu, som om den där bubblan från Moskva skulle brista och att, när så skett, då skall Sveriges höger bidra till att handla så, som Sveriges ära och heder kräva. Det talet, Ers excellens, stämplades av samtliga partier utom högern som *ren krigsprovokation*. Och trots upprepade anmaningar i pressen, från folkfrisinnade, liberaler och socialdemokrater, att herr Lindman som högerns *ledare* skulle säga något om detta tal ange huruvida han gillade eller tog avstånd från det, teg herr Lindman, och jag kunde ej, trots jag följde herrarnas valtal tämligen noggrant, finna, att heller herr Trygger hade ett ord att säga, där han tog avstånd från herr Järtes tal. Kanske skulle också Ers excellens kunna höra efter, huruvida nationella ungdomsförbundet är så i allo ense med den uppfattning, som Ni i dag här framförde angående freden. Varför ej för övrigt konfrontera ert uttalande på den punkten med det uttalande, som herr Pehrsson i Göteborg för några ögonblick sedan gjorde, då han förklarade, att vi skriva under — prästerskapet har tydligen icke vansläktats, ty Brasklappen finnes ännu i dag — men därmed släppa vi ej vår grundsyn om ett starkt Sveriges försvar. Vad är det för grundsyn? Som min kamrat Flyg erinrat om, tillsatte den sittande regeringen för några dagar sedan en militärkommission. Och vad skulle den ha för uppgift? Jo, att undersöka, huruvida några mera betydelsefulla förändringar under de senaste åren ägt rum i de förutsättningar, varpå den nuvarande försvarsorganisationen är uppbyggd. Regeringens avsikt är, att efter det dessa undersökningar verkstälts upptaga frågan om riktlinjerna för de *förändringar*, som böra vidtagas till *höjande av effektiviteten* hos våra nuvarande försvarsanstalter. Sådant synes mig illa stämma med pratet om fredsvilja.

Ärade kammarkolleger! Om det är sant, att Kelloggspakten av alla partier här betraktas som ett tecken på fredstankens framsteg i världen och speciellt av högerpartiet, hur rimmar detta med den för två dagar sedan tillsatta kommissionen och de direktiv, som regeringen givit för denna kommissions arbete. Nämligen att undersöka, huruvida icke en höjning av effektiviteten av vårt nuvarande försvar bör äga rum? Förstå då icke herrarna, att andra än vi kommunister inse, att pratet om fredsvilja under sådana förhållanden är hyckleri.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande förordnande av krig.
(Forts.)

Ang. avslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Herrarna skrika med i en allmän kör: »Se hur vi föra fredstanken framåt», samtidigt som i handen bakom ryggen bytes ut en mindre revolver mot en större för att vara beredd — på vad, om »fredstanken går segrande fram»? Jag har här en tidning, som jag antar, att herr Pehrsson i Göteborg ej är främmande för, det är Västsvenska Dagbladet, där det säges: »Den utredning, som nu igångsatts, ingår som ett led i de beredningar, som äro erforderliga för att vinna klarhet om *de behov, som krävet på ökad effektivitet hos våra nuvarande försvarsanstalter uppställer.*» Den tidningen utlägger alltså saken så, att det ej är fråga om en villkorlig utredning utan om en positiv. Det skall bringas klarhet om, hur *stora behoven äro*, som krävet på ökad effektivitet hos våra försvarsanstalter uppställer. Men nu säger man kanske: »Ja, vad Västsvenska Dagbladet säger betyder ej så mycket.» Och måhända vill hans excellens offra kyrkoherde Pehrsson i Göteborg. Men jag är ej lika säker på, att han är beredd att offra *Svenska Dagbladet* och att han är beredd att offra Östgöta Correspondenten, vars redaktör är närvarande här. Svenska Dagbladet understryker för sin del, »att direktiven för de nya sakkunnigas arbete synes koncentrerade i satsen om undersökningen av *de förändringar*, som kunna hava ägt rum i *de förutsättningar*, varpå den nuvarande försvarsordningen är byggd». Vad är det? Såvitt jag förstår, intet annat, än vad som sagts förut i andra tidningar med andra ord, nämligen att gå in för att undersöka, hur stora behoven äro, som krävas med hänsyn till militärväsendets vidare utbyggande. Det säges vidare, »att de sakkunniga skola pröva, om 1925 års försvarsordning» — jag antar, att herr Per Albin Hansson och herr Ekman läst detta — »*numera kan anses vila på en hållbar strategisk och militärisk grund.*» Och vidare heter det: »Den kritik, som riktats mot 1925 års försvarsordning, har icke minst hämtat sin objektiva styrka från det oförnekliga sakkförhållandet, att denna försvarsordning *led av vissa kardinala brister av immanent natur*, vilka sammanhängde med sättet för dess tillkomst.» Det säges vidare: »Härtill komma hänsynen till *den snabba militärtekniska utvecklingen*, som försiggått på senaste tid.» I Östgötakorrespondenten säges, att »i första hand skola de sakkunniga fastställa de strategiska förutsättningarna för vårt försvarsväsen samt i andra hand undersöka, i vad mån de nya uppfinningarna på gas- och luftkrigets område *påkalla ändrade dispositioner av våra försvarsanstalter.*» Ers excellens, jag kan ej finna annat, än att här säga dessa två ledande högerorgan, att meningen är, att de sakkunniga skola undersöka, *hur mycket som kräves i första hand för att uppbygga vårt militärväsen.* Och samtidigt säger man här: »Fredstanken är på marsch.» Och vi underteckna Kelloggspakten. Alltså samma deklaration, som Daily Herald karakteriserade så: med mycken högtidlighet förplikta vi oss till ingenting alls. Taga herrarna själva sig egentligen på allvar? Sitta vi här för att med mycken högtidlighet förplikta oss till ingenting och för att med en massa sofismer och fraser lura allmänheten? Såvitt jag kan förstå, göra vi icke det, utan för att säga allmänheten, hur det i själva verket är för att *säga sanningen* och det är så, att överallt i de imperialistiska länderna *pågå rustningar med rasande fart.*

Jag skulle bli Ers excellens mycket tacksam om Ni ville utveckla den delen av Ert anförande, där det gjordes gällande — åtminstone fattade jag det så — att nedrustning pågår i skilda stater. Jag vore tacksam få veta, var det sker utom sovjetunionen. Jag måste på denna punkt tillägga, att det är, såsom framgår av direktiven för den utredning, som nyss beslutats av regeringen på det militära området, liksom av uttalanden från de skilda pressorgan jag anförde, icke blott stormakterna, som gå in för effektivare militärt vapen utan även de flesta småstaterna. En underlig fredspolitik, i sanning! Samtidigt med att ni undertecknar ett protokoll, där kriget framhålls som brott, går ni in för att stärka det, som är en av de direkta orsakerna till kriget, nämligen de

militära rustningarna. Sådant är, herr talman, ingenting annat — det blir ett oparlamentariskt uttryck jag använder — *än hyckleri*, medvetet eller omedvetet hyckleri, hos de alla flesta medvetet hyckleri.

Jag måste nu slutligen be att få framställa ytterligare ett par frågor till hans excellens och även till andra, som talat för Kelloggspakten. Kelloggspakten förbjuder ej försvarskriget. För herrarna, som äro anhängare av Kelloggspakten, borde det då vara angeläget, att en liten smula analysera, definiera och kartlägga eller konkretisera begreppet försvarskrig. Ers excellens är ju ansedd som en mycket skicklig jurist, och även jag skulle tro, att det ej brister något på den punkten. Men då så är fallet, skulle ej Ers excellens vilja vara vänlig att tala om för oss, vilka av de imperialistiska maktgrupperna på båda sidor, som förde försvarskrig under det sista världskriget. Jag har, så långt tiden medgivit det, försökt följa de olika skrifter, som kommit ut i frågan, men gått bet på frågan. Kanske kan nu den skicklige juristen, som ju är särskilt hemma i internationell rätt, förklara för oss, vilka av makterna förde försvarskrig, och vilka anfallskrig. Med hänsyn därtill och med ledning därav skola vi måhända sedan kunna sluta oss till, vilka som bli anfallande och vilka som bli försvarande i ett kommande krig, för vilka sistnämnda det undantag från Kelloggspakten, herr Trygger nämnde, skulle komma att gälla. Är det ej så, att i alla hittills förda krig ha samtliga i kriget deltagande parter framställt sig som anfallna? Är det ej den *enda* bestående erfarenheten av de debatter, som förts angående krigsutbrottet 1914? Är det ej troligt, att det blir så även i fortsättningen? Jo, man kan vara fullständigt övertygad om, att även i fortsättningen komma samtliga makterna, även de anfallande, att förklara: »Vi äro anfallna och måste försvara oss, alltså gäller ej Kelloggspakten.» Faktum blir ju då, herr talman, Kelloggspakten *fullständigt värdelös som fredsgaranti!*

Det är de ekonomiska krafternas spel i det kapitalistiska samhället, kampen om marknaderna, kampen om avsättningsområdena och de intresse motsättningar mellan staterna, som sålunda uppkomma genom den kapitalistiska ordningen, det är detta, som är den yttersta orsaken till kriget. Den nu aktuella motsättningen — vid sidan av de imperialistiska makternas krigsförberedelser mot sovjet — mellan England och Amerika bottnar just i ekonomisk konkurrens. Där ha vi nyckeln till förståelse av orsakerna till ett kommande krig mellan England och Amerika, och vi kunna vara övertygade om, att i den kraftmätningen kommer det ej att finnas någon anfallande, alla indragna komma att föra försvarskrig. Ja, när Amerika överböll den lilla centralamerikanska republiken Nicaragua, var till och med Amerika den anfallna, dess ekonomiska intressen voro anfallna. Man kan därför förstå, att det ej är annat än självbedrägeri, då man talar om möjligheten att skilja mellan anfallande och försvarande i nutidens krig.

Till sist, herr talman, har man sagt, att bara vi få fredstanken på marsch. bara krigstanken bannlyser anfallskrigets tanke, skall detta betyda en hel del. Herr Pehrsson i Göteborg förklarade i sitt anförande — omedvetet eller medvetet — hur mycket skiljedomsfördragen betytt och komma att betyda. Han sade: »Efter Wienkongressen» — och Ers excellens vet, att det är några årtionden sedan Wienkongressen hölls — »sades första gången detta, som nu säges i Kelloggspakten, men det behöver sägas om och om igen.» Hur länge manne? Skulle ej det förhållandet, att vi efter Wienkongressen trots alla skiljedomsavtal haft ett stort antal krig, kunna medföra, att herrarna förstå oss kommunister, när vi säga: »Den väg, på vilken man nu är inne, då det gäller att omöjliggöra kriget, leder ej till målet. Den skapar endast illusioner, som förhindra folken att slå in på den rätta vägen, nämligen att *rusta sig för att avskaffa den kapitalistiska produktionsordningen* och genom av-

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

skaffande därav, av konkurrensen mellan folken, skapa en bas för verklig fred.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Jag vill börja med att be den förste kommunistiske talaren om ursäkt, då jag sade, att jag hade oerhört svårt att förstå hans argumentering. Sedan jag nu hört den siste ärade talaren, begriper jag, att orsaken, varför jag icke kunde följa den förste talaren, var den, att jag ej var van att höra anföranden med dylik logik. Nu förstår jag dem mycket väl, och om jag ännu någon tid får rätt att yttra mig i denna kammare, torde jag lära mig förstå herrar kommunister fullständigt.

Den siste ärade talaren ställde en fråga till mig. Han utgick ifrån, att jag själv ansåg mig vara styv jurist, och ville av mig ha svar på frågan, när det egentligen kunde anses föreligga ett försvarskrig, och så frågade han direkt, vilken av de maktgrupper, som deltog i världskriget, som förde försvarskrig, och vilken det var, som förde anfallskrig. Ja, just därför att jag är jurist, kan jag icke svara på den frågan, ty första regeln för en jurist är, att innan han dömer, skall han känna alla fakta och ha studerat hela materialet, och det har jag icke gjort. Men det är kanske lättare för den siste ärade talaren, som icke är bunden av juristernas uppfattning om vad som fordras för att fälla en dom, att själv ge svar på den framställda frågan.

Så kom den ärade talaren in på den ståndpunkt, som regeringen intar i försvarsfrågan. Jag kan icke svara härpå. Det blir nog tillfälle att tala om den saken längre fram.

Därefter tillvitades det mig, att jag sagt något på cirkus i Göteborg, som skulle kunna läggas mig till last. Jag har möjligen i motsats till den ärade talaren den praxis, att jag läser aldrig mina anföranden, då jag tycker, att det är nog att höra dem en gång. Jag erinrar mig ej något dylikt yttrande i Göteborg.

Vad herr Järtes klandrade tal angår, få mina vänner i pressen ursäkta, att jag icke kan läsa alla tidningar, och jag har icke läst herr Järtes tal. Och om jag har en annan uppfattning än han, vet jag följaktligen icke. Såvitt jag vet, hölls det talet, sedan jag hållit mina tal i valrörelsen. Det var för övrigt endast två, så nog var jag ganska anspråkslös, åtminstone den gången.

Den ärade talaren har ytterligare gjort gällande mot mig, att jag skulle ha påstått, att man brukar taga order från Moskva inom det kommunistiska partiet. Det förnekade han. Varför man i regel handlade lika i Moskva och bland de svenska kommunisterna, det berodde på att man hade samma övertygelse i Moskva som i det kommunistiska partiet i Sverige. Jag vill härpå svara, att jag talat om att det kommunistiska partiet tar order från Ryssland, därför att detta har stått i herrarnas egna tidningar. Jag har för övrigt läst flera publikationer, som anses autentiska, där just detta påpekats. Det är obestriddigt, att det är mycket intima förbindelser eller åtminstone har varit mellan Moskva och de kommunistiska partierna inom de särskilda länderna.

Men nu kommer jag till huvudsaken, och det är förnekandet från herr Kilboms sida, att det är riktigt, som jag påstått, att i frågan om Kelloggspakten den ryska regeringen och de svenska kommunisterna, representerade av de herrar, som här yttrat sig, skulle stå på olika ståndpunkter. Jag vidhåller emellertid det påståendet. Ni stå på olika ståndpunkter. Vad ni inom-

bords i edra hjärtan känna och vad ni inom er själva tänka kan jag visserligen icke kontrollera. Kanske ni tänka lika och tala olika. Det är för åtskilliga också ett sätt att bidra till en saks utredning. Vad som föreligger det är herrarnas förklaring, att ni icke vilja godkänna denna Kelloggspakt. Det är vad som sker i Stockholm. Men vad har skett i Moskva? Jo, där har Litvinovpaktens (Kelloggspaktens tvillingbroder) undertecknats av den ryska regeringen, som var mycket angelägen om att paktens skulle vara undertecknad och hava trätt i kraft, innan övriga stater hade hunnit underteckna Kelloggspaktens. Ha ni verkligen handlat på samma sätt i Moskva och Stockholm? Man vet aldrig. Kanske det är detsamma att vilja underteckna Kelloggspaktens och att vägra göra det? Mitt förstånd står stilla inför ett sådant slags överensstämmelse i uppfattning, som den siste ärade talaren ville konstatera.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande förordnande av krig.
(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Ingenting är enklare än att häckla andra, och det behövs varken insikter eller talang för att misstänkliggöra andras uppriktighet. Det är svårare att låta detta vara detta. Och jag tror, att vi fått en erinran härom litet var under denna debatt. Jag tycker, att de, som kritiserar den föreliggande traktaten, göra sig skyldiga till det grundfelet att betrakta traktaten såsom ett försök att lösa överhuvud taget alla frågor, som ha ett samband med freden. Man frågar: då traktaten säger det, varför icke säga också det? Om förslagsställarna föreslå detta, varför icke föreslå också något annat? Men låt oss taga förslaget som det är, såsom ett led i en rad åtgärder, alla syftande till att gynna freden. Om man ser saken så, har man kanske lättare att underlåta göra anmärkningar och lättare att förstå betydelsen av detta steg i och för sig. När jag hälsar föreliggande traktat såsom en betydande åtgärd i fredens intresse, har jag inte därmed sagt, att den är tillräcklig. Tvärtom är jag angelägen framhålla, att vid sidan av denna måste andra åtgärder vidtagas och kompletteringar göras, innan vi nå fram till det vi önska.

Jag tillmäter det ett utomordentligt stort värde, att det officiellt förklaras att kriget är en förbrytelse. Jag tillmäter det ett utomordentligt stort värde, att man så att säga officiellt inriktar sina tankar på detta, att kriget är en förbrytelse. Jag tror mig vara en ganska god socialist. Jag vet allt som man i denna egenskap behöver veta om den materialistiska historieuppfattningen. Men jag har aldrig betraktat människorna såsom bara marionetter i händelsernas spel. Jag tror, att människorna ha en vilja, och jag tror, att det kan vara av betydelse att inrikta denna vilja. En del människor tro, att man genom att tala kan skapa en revolutionär stämning. Jag tror, att man genom att tala och handla i en viss riktning kan få människorna att inrikta sina strävanden på ett förnuftigt sätt. Uppenbart är, att, om vi fortgå på den gamla vägen att lära barnen i skolorna, att det icke finnes några så stora hjältebragder som de, som utföras i krig, och fortsätta att vid nationella fester förhålliga kriget och låta människornas tankar röra sig om kriget såsom något storslaget, så är det fara för att, när konflikten en gång kommer, människorna icke hava nog krafter till motstånd utan dragas med i virveln och handla såsom vi nu fördöma. Om vi däremot inrikta oss på att framhålla kriget såsom något fördömligt, om vi lära barnen i skolorna, att fredens bragder äro större än krigets, om regeringarna och folkens representanter i allt sitt handlande visa vilja att undvika vad man betraktar som en förbrytelse, då skapas en atmosfär, en stämning, en inriktning av människornas vilja, som, om konflikten kommer, gör människorna motståndskraftigare. Det är denna synpunkt, som gör, att jag med särskild tillfredsställelse hälsar det ögonblick, då regeringarna och folkrepresentationerna i alla världens länder högtidligt förklara, att kriget är fördömligt, kriget är en förbrytelse. Det

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande förordnande av krig.
(Forts.)

bekymrar mig i det ögonblick icke alls, om jag icke samtidigt kan få säga, att jag vill ha avrustning. Det räcker för mig i detta ögonblick, att man fäster människornas uppmärksamhet på betydelsen av vad som *nu* sker, men jag har icke därför avstått från att fortsätta arbetet på de linjer, som löpa jämsides med detta, icke avstått från att, samtidigt som det skapas en för freden behaglig atmosfär, söka vinna för freden behagliga resultat. Låt oss se saken på det sättet. Kanske vi då skola finna, att en hel del av den där anmärkningslustan egentligen bara är ett utslag av vår lust att vara var för sig litet märkvärdig.

Anledningen varför jag begärde ordet var det svar, hans excellens utrikesministern gav på min hemställan om en starkare fredsaktivitet i Genève, som skulle kunna taga sig uttryck däri, att Sverige och Holland i avrustningskommissionen framlade ett utarbetat förslag till avrustningsöverenskommelse. Herr Trygger har rätt, när han säger, att vår politik i Genève har varit aktiv. Det har givit den största glans åt det svenska namnet under de senare åren, att vi icke bara nöjt oss med att höra på och applådera, utan dristat oss ha en egen mening och arbeta för den meningen. Men det räcker icke med det som har varit. Vi böra fortsätta med denna aktivitet. Vi ha då att särskilt tänka på avrustningsfrågan, och om vi vilja vara aktiva i denna, få vi vara beredda på att framställa förslag. Det är klart, att regeringen måste gå varsamt fram. Det finns vissa risker. Om icke förslagen äro tillräckligt genomtänkta kan man riskera att göra mera ogagn än gagn. Men det förefaller, som om diskussionen i dessa frågor pågått så länge, som om så mycket material hopats, som om otåligheten hos folken vuxit i sådan grad, att det psykologiska ögonblicket är inne för aktion. Det föreligger tillräckligt material. Det förhåller sig så, att det är icke något alldeles nytt, som skall göras. Inom interparlamentariska unionen har man sökt fastställa vissa punkter, kring vilka avrustningsdiskussionen kan röra sig. Inom den socialistiska internationalen har man också preciserat bestämda krav, som kunna framföras. Det bör alltså icke finnas några oöverstigliga svårigheter för den svenska regeringen att, eventuellt i samarbete med Hollands regering, komma med ett förslag. Sverige står jämte Holland såsom representant för de små nationerna inom avrustningskommissionen. Sverige har fått ett ärofullt förtroendeuppdrag, och detta är förpliktande för Sverige att tala, där måhända stormakterna på grund av intressen, som Sverige är fritt ifrån, icke vilja och icke kunna tala. Jag fattar de små nationernas uppgift i det internationella arbetet vara att vid lämpliga tillfällen ställa de stora nationerna inför bestämda förslag och tvinga dem att taga ståndpunkt. Det kan hända, att dessa regeringar icke äro snara att ge sitt bifall, men det kan också hända, att genom frågor, som ställas, slutligen skapas en tvingande folkopinion. Icke fylla vi vår förpliktelse bara genom att se på, när andra handla, utan vi måste vara aktiva, icke draga oss för att framlägga förslag, som vi äro övertygade om måste vara goda. Den svenska regeringen kunde för en sådan aktion påräkna ett fullständigt enhälligt stöd av det svenska folket.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Månsson** i Furuviik: Till den siste ärade talaren vill jag säga, att det behöver icke vara begär att göra sig särskilt märkvärdig, om man har anmärkningar att anföra mot detta aktstycke, som man här inbjudes att gå med på. Det bör icke vara bara en rätt utan även en plikt för alla dem, som representera sina valkretsar och valmanskårer, att framlägga sin syn på saken. Den andra taktiken, att endast de s. k. ledarna tala och hyssja åt de andra att tåga, den har tillämpats sedan 5—600 år tillbaka och kostat svenska folket myc-

ket. Den har manifesterat sig i världskriget. Där fingo ledarna tala, och de sade som kejsare och kungar ville, att de skulle säga, men ledarna betalade inte kalaset, utan det gjorde folken. Vi undanbe oss att bli äthyssjade här i kamaren.

Nu är jag för min del icke precis vad man kallar avvärningsman. Jag delar ingalunda herr Kilboms uppfattning, att det kapitalistiska systemet allena är orsak till kriget, ty var och en som har läst historia vet, att krig funnits även i socialistiska och kommunistiska samhällen av Egyptens och Israels typ lika väl som i feodala samhällen. Kriget är icke direkt förbundet med tillvaron av den kapitalistiska samhällsordningen. Men givet är, att med en sådan utpräglad kapitalistisk samhällsbild, som vi haft framför oss de sista 70—80 åren, med så tillspetsad form som den internationella världshushållningen tagit, med de enskilda folkgruppernas kamp om marknaderna, om tillträdet där för sina varor och sitt inflytande och med möjligheten att upptaga skatter, givet är, att med en sådan kapitalistisk samhällsordning faran för krig i hög grad ökats. När därtill kommer den allmänna värnplikten, ledd av yrkesknektar, så ökas faran ytterligare. Det är icke yrkesknektar såsom vid medeltidens slut och den nya tidens början och det är icke heller bondehärens allmänna värnplikt från det gamla bondesamhället. Utan det är en blandning av detta, yrkesknektar, som för avlöning och befordran driva på, i förbund med den allmänna värnpliktens masshärar. Det är denna blandning som gör, att krigsfaran under de sista hundra åren varit så stor, sedan den allmänna värnplikten kommit till i förbund med legoknektssystemet.

När man läser igenom pakten — ja, jag vill inte förarga någon av herrarna och ämnar inte använda hårda ord. Jag skall därför icke säga högt vad jag sade för mig själv, när jag läste papperet. Det har sannolikt de flesta av er sagt, när ni läste pakten, vare sig ni vill erkänna det eller ej. Det är ett papper, som fördömer kriget på en rad, men på en annan möjliggör en mängd krumbukter och andra steg. Det har refererats tillräckligt, så jag behöver icke gå in på det. Det bär, såsom herr Hallén sade — och han har sagt en del annat av vad jag tänkt säga — prägeln av en naivism, som är alldeles oförklarlig. Och man erinrar sig Axel Oxenstiernas ord till sin son, då han skulle till Münster för att underhandla: »Min son, du vet icke med hur liten visdom världen styres.»

Det har sagts, att vi icke äro tekniskt rustade för att kunna framlägga ett förslag till nedrustning — vi äro en liten stat. Avrustning talar jag icke om, ty jag tror icke på den. Hela lösningen är enkel: ingenting annat behövs än att varje land för sig kriminaliserar kriget och agitationen för detta. Det är ingen nyhet, ty det ha vi haft förut. Från det ögonblick, då man tröttnade på vikingafärderna, finna vi i norska, danska och svenska lagar en bestämmelse, som vi kunna gå tillbaka till. Den löd ungefär på det sättet, att ingen man får följa sin kung i krig längre än till landets gränser. Det kan alltså bara bliva verkliga försvarskrig. Vi förklara bara i varje land för sig, i Holland, Belgien, Norge, Danmark, Tyskland o. s. v., att krig är ett brott. Vi fördöma det icke bara i allmänna ordalag med en hel mängd undantag, utan vi säga, att krig är ett brott och att det förbjödes, och att den som hetsar till krig är en förbrytare. Sedan gäller det i vilken klass av förbrytare man skall föra en sådan. Vill man ha det riktigt effektivt, då går man över till våra fäders gamla ståndpunkt. Våra fäder hade förr ända fram till Gustav Vasas tid den uppfattningen, att var och en, som var i en furstes tjänst, var att anse som en bondefiende och en fiende till rättsordningen. Den slog man ned. Böndernas yxor skilde icke på tyska, svenska eller danska skallar när skallen satt på en knekt. Den, som tagit värvning i furstetjänst, var en förbrytare, och den bonde, som träffade honom, slog ihjäl honom. Vill man således taga denna sak på allvar och i varje land kriminalisera kriget, behöver man icke

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.

(Forts.)

vara rädlös och hjälplös, utan då säger man bara, att den, som i tal eller skrift hetsar till krig, är i och med detsamma fredlös, och vilken man, som träffar honom, är skyldig att skicka honom in i evigheten, precis på samma sätt som det i forna tider skedde med den från samhället utkastade.

Det kan förefalla eder märkvärdigt, men jag vill erinra er om att vi, trots att det mången gång ser mörkt och konstigt ut, dock gå mot ett socialistiskt samhälle, eller rättare mot ett kollektivistisk samhälle, och ett sådant samhälle har icke råd att underhålla förbrytare eller att tolerera folk, som bedriver så farligt ofog. Den som icke vill arbeta och utföra sin gärning, han expedieras helt enkelt utom samhället. Det är socialismens grundsyn och princip. Efter denna princip ha alla socialistiska samhällen i världen reagerats och komma att regeras. De komma icke att tolerera någon ohyra, som gör som den vill i samhället. I kraft därav är det givet, att de lagar, som ni skratta åt såsom groteska, men vilka lagar ändå ha existerat i århundraden i samhället och även i vårt samhälle, dessa lagar komma en dag igen; de återuppstå, kanske i något förmildrad form. Socialism eller kollektivism betyder att arbeta på att bygga upp ett samhälle, under det att individualism innebär, att man åter upp vad som finns i samhället.

Herr talman! Jag har övervägt denna fråga, för och emot, och jag vill icke yrka avslag. Det finns dock en liten gnista av om än naiv idealism i saken. Jag anser dock icke, att jag kan rösta för ett så valhant förslag. Jag har därför inte något yrkande och kommer ej att rösta.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Svaret från regeringsbänken beträffande anslutningen från Sveriges sida till den tanke, som framkastades av herr Lange, var icke vidare tillfredsställande för de verkliga fredsvännerna. Icke heller kan jag finna, att de skäl för avståndstagandet, som framfördes av hans excellens herr utrikesministern, voro vidare bärande. Han förklarade, att frågan var svårlöst. Ja, men frågan är också av den allra största betydelse för mänskligheten, och just därför bör man försöka att lösa den, även om den är svårlöst. Han anförde vidare, att för att framlägga ett förslag i frågan, måste man också ha ett stort material samlat. Jag antager, att om det någonstades finns ett material samlat, borde det väl vara hos den förberedande avrustningskommissionen. Där har man ju tillfälle att få så mycket material, som man därvidlag kan önska.

Hans excellens utrikesministern yttrade vidare, att Sverige icke kan uppträda isolerat, och det är mycket riktigt, men därom är det ju icke fråga nu, utan det gäller, att Sverige skall träda tillsammans med Holland å de europeiska småstaternas vägnar. Vi veta ju, att såväl i Norge som Danmark och Holland ha de ledande männen anslutit sig till den tanken, att dessa länder skola vara med. Då bör man väl icke förklara, att Sverige skulle intaga en isolerad ställning, därest vi försökte framlägga ett positivt förslag för frågans lösning.

Jag hoppas, att när herr utrikesministern blir i tillfälle att närmare sätta sig in i frågan, han då kommer att finna, att han bör intaga en annan ställning till frågan än den, han i dag har angivit. Det var kanhända för mycket begärt, att han genast skulle kunna avge ett svar utan att ha satt sig närmare in i saken. Jag hyser emellertid den förhoppningen, att hans uppfattning kommer att ändras.

Herr **Vougt**: Herr talman! Det svar, som herr Engberg nyss gav på den fråga, jag ställde till honom, har, såvitt jag kan se, icke minskat skiljaktigheterna i uppfattning, i vilka vi tyvärr befinna oss i dag. Han gjorde bland annat gällande, att paktens, trots att man icke finge värdera den alltför högt,

likvisst skulle innebära ett moraliskt framsteg, men han uttalade samtidigt, att den goda viljan att skrida till handling fattades. Jag tror för min del, att herr Lindhagen med sin motion velat ge en impuls åt den goda viljan, och det har i varje fall varit min avsikt, då jag ställt ett yrkande på herr Lindhagens motion.

Vidare sade herr Engberg, att ett bifall till herr Lindhagens motion skulle innebära, att man byggde avrustningspolitiken på rena illusioner. Det kan jag icke heller förstå. Det är mycket möjligt, att pakten visar sig vara en illusion, men herr Lindhagen har ju icke begärt, att konstitutionsutskottet skulle omedelbart avsätta ett färdigt avrustningsförslag, utan han har endast av konstitutionsutskottet och riksdagen begärt ett framhävande av den synpunkten, att denna pakt måste förbinda till avrustning, därest den överhuvud taget skall visa sig vara av något värde. Sedan, herr Trygger, är det naturligtvis en helt annan sak att utarbeta ett tekniskt avrustningsförslag. Det är ju ingen i denna kammare, som icke förstår, hur svårt det är. Vi ha dock en kommission, för att icke säga ett helt ämbetsverk, som arbetar med den saken i Genève sedan årtal tillbaka. Vad som här behövs, är emellertid, att man inför folkens allmänna opinion ger en påminnelse om det uteblivna avrustningsinitiativet.

Sedan anförde herr Engberg, att han ansåg det i denna fråga vara mindre klokt att splittra sig. Jag tillät mig uttrycka min förvåning över att icke konstitutionsutskottet skulle kunnat bli ense på en annan linje, en linje, som legat något högre upp än den, som nu har samlat utskottet. Jag tillät mig fråga, huruvida det var någon i denna kammare, som icke skulle vilja vara med om en allmän avrustning, därest den bleve tekniskt möjlig, vilket ju är en senare sak, och om det följaktligen funnes någon i denna kammare, som icke i princip skulle kunna instämma i herr Lindhagens yrkande, därest man möjligen opererade bort en liten smula av det, och det brukar ju konstitutionsutskottet icke vara rädd för att göra, när det behövs.

För övrigt behöves det ingen notväxling om den saken. Konstitutionsutskottet kunde nämligen ha behandlat herr Lindhagens motion precis på samma sätt som herr Reuterskiölds, vilken ju utskottet faktiskt har besvarat genom sin motivering. Därmed skulle utskottet ha förfarit på precis samma sätt som det amerikanska utrikesutskottet, som icke gav sin regering åläggande att skriva något utan själv gav en tolkning av texten i sin motivering.

Till sist skall jag be att få säga några ord till kommunisterna. Här ha framställts flera teorier rörande vad anledningen kan vara till att man finner kommunisterna på en annan linje än sovjetregeringen i detta fall. Jag tror, att förklaringen är mycket enkel. Det är säkerligen den, att kommunisterna här hemma hade ställt sig i harnesk gentemot Kelloggspakten på en tidpunkt, när man icke trodde, att den skulle komma att antagas av Moskva. Det var ju rätt länge osannolikt, att denna pakt skulle komma att undertecknas i Moskva. Sedan har det naturligtvis varit svårt för de svenska kommunisterna att gå över på en annan linje.

För övrigt är det ju icke alls förvånande, att i ett fall, när sovjetregeringen verkligen uppträtt förnuftigt, de svenska kommunisterna icke kunna följa den regeringen, som de ju alltid annars sluta upp omkring. Om de svenska kommunisterna hade haft intresse av att hävda den linje, som ryssarna intagit, hade det ju varit mycket enkelt för dem att här föreslå förbehåll i stil med dem, som av Litvinov ha inskrivits i hans kommentar till pakten. De ha ju anförts på sid. 10 i den kongl. propositionen, och jag finner det vara mycket förnuftiga saker alltsammans. Men där finns kanske något, som skulle vara rätt så obehagligt för de svenska kommunisterna att skriva under, nämligen när det sägs, att varje slag av internationellt krig måste vara förbjudet såväl såsom

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördomande av krig.
(Forts.)

Ang. avslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.
(Forts.)

medel för nationell politik som för andra mål, exempelvis för kvävande av folkliga frihetsrörelser. Jag vet icke, om de svenska kommunisterna ha ansett, att de icke böra trycka särskilt på den punkten. Det har väl i så fall skett för att de skola slippa få emot sig besvärliga frågor exempelvis om sovjets georgiska politik.

För övrigt erinrar mig det kommunistiska resonemanget i denna fråga om ett uttryck, som fälldes av en politisk publicist härom dagen, då han sade, att verkligheten är aldrig »antingen — eller» utan den är »både — och». Kommunisterna föra en politik och ett resonemang, som erinrar om den gamla romanskrivstilen, där hjältarna alltid äro änglarna och bovarna alltid nattsvarta. Det ligger i allmänhet icke så till, och det gör det icke heller på det internationella fältet, kanske allra minst där.

Jag ber emellertid, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Lindhagens motion.

Herr Kilbom: Herr talman! Bara ett par repliker. Jag vill först säga, att om tigandet är ett tecken på skicklig diplomati, då var herr Trygger en stor diplomat i dag. Emellertid kan man också tåga litet för mycket, och det föreföll mig, som om herr Trygger gjorde det. Utrikesministern yttrade bl. a. att han icke förstod herr Flyg, medan han hörde honom, men sedan han hört mig, kunde han förstå herr Flyg. Det är ju alltid ett framsteg, och det måste ju så småningom leda herr Trygger till att bli kommunist. Ju mera han hör, desto mera kommer han att förstå, och det är ju förutsättningen för att man skall omfatta en lära.

Han förklarade ännu en gång, att det var bristande överensstämmelse mellan kommunisternas ståndpunkt här och sovjetregeringens, och herr Vougt, som tydligen ansåg, att det skulle göra sig som avslutning, tyckte detsamma. Ånej, så är det nog icke ändå. Observera, att sovjetregeringen befinner sig i *spetsen* för en arbetare- och bondestat. Den måste ta hänsyn till bl. a., att den driver en politik, som möjliggör för den att i fred få bygga upp den socialistiska ordningen. Vi befinna oss däremot i en *kapitalistisk* stat och ha att taga ståndpunkt till ett förslag från en *kapitalistisk* regering, ett förslag avgivet icke för att *gagna freden* utan, som jag har visat, för att camouflagera en politik, som för till krig. För att på det kraftigast tänkbara sätt brännmärka ett *dylikt* uppträdande, för att i största omfattning länka massornas uppfattning på innebörden av detta uppträdande är det, som vi rösta fullt lojligt och konsekvent, herr Vougt, avslag.

Men, säger då herr Vougt, varför ha icke kommunisterna använt sig av den utväg, som Litvinov använt, genom att göra förbehåll. Hade vi i så fall kommit i en annan ställning vid omröstningen? Detta vårt förslag till förbehåll skulle ju ha utmönstrats vid första voteringen. Vi hade då ändå, när det kommit till summan och kardemumman av det hela, måst taga ståndpunkt för eller emot, och vi föredrogo att klart säga detta nu för att ännu skarpare belysa innebörden av den hyckleriets politik, som det är att underteckna Kelloggspakten samtidigt med att man går in för den produktionsordning vilken för till krig, ja går in för ökade militära rustningar. Jag tror således, att vi befinna oss i god överensstämmelse med de intentioner, som sovjetregeringen har. Den som makthavare i ett *fredligt* land undertecknade pakten för att driva socialismen framåt och för att gagna freden. Vi protestera mot den kapitalistiska regeringens förslag av samma skäl.

Vad sedan beträffar talet om att icke herr Trygger hade läst herr Järtes tal, må jag ju säga, att det var en mycket behaglig underlåtenhet, men jag är icke så säker på att det är en så lycklig underlåtenhet från en partiledare. I varje fall undrar jag, om icke herr utrikesministern borde ha tagit sig en titt tillbaka

på de anföranden, som hans medledare höll under valrörelsen. Emellertid nödgas vi taga hans excellens på hans ord och konstatera, att han alltså icke vet ett dugg om vad en annan ledare för högerpartiet sagt i valrörelsen i en så allvarlig fråga, som berör hans eget departement och hans egen domvärjo, angående landets förhållande till främmande makter. Jag undrar just, om det är ett så vidare gott betyg för honom som utrikesminister.

Herr Hansson förklarade, både i sitt förra anförande och nu, att vi skola kriminalisera kriget, och många andra ha senare sagt detsamma, och därigenom skola vi så småningom få det att upphöra. Har herr Hansson möjligen hört talas om några andra handlingar, som äro kriminaliserade, och som ha varit det icke bara sedan Wienfreden utan i århundraden, exempelvis stölden? Jag skulle tro, att stölden icke blott genom festliga och frasrika resolutioner kriminaliserats som handling, utan att den till och med kriminaliserats enligt allmänna strafflagen. Har emellertid herr Hansson sett, att det upphörts att stjäla för det? Herr Hansson anser tydligen, att liknelsen är oriktig. Det är emellertid alldeles uppenbart, att är det så, att han utgår från den naiva uppfattningen, att bara för att man säger, att en sak är ett brott, skall den upphöra; vi däremot utgå från att man måste undanröja brottets *orsaker*. Herr Hansson befinner sig i god samklang med redaktör Ljunglund, som står alldeles vid sidan om oss, och jag antager, att herr Ljunglund är mycket förtjust över att ha funnit en ny proselyt för den kapitalistiska läran.

Herr talman! Jag yrkar alltjämt avslag.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen till en början framställda propositioner beträffande mom. 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på avslag därå, biföll kammaren utskottets hemställan i nämnda moment.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 2) likaledes av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr talmannen beträffande mom. 3) propositioner först på bifall till utskottets hemställan i sagda moment samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren jämväl utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

§ 6.

På föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och statens vattensfallsverk.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att förevarande utskottsutlåtande måtte föredragas på det sättet, att endast kantrubrikerna behöva uppläsas, i den mån icke annat föredragningsätt av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslutning till ett avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig.

(Forts.)

Ang. anslag
till ny post-
husbyggnad
i Kramfors.

Punkten 1, angående anslag till ny posthusbyggnad i Kramfors.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 214, hade herr *Johansson* i Sollefteå föreslagit, att riksdagen måtte besluta att för inköp av tomt och uppförande av posthusbyggnad i Kramfors för budgetåret 1929/1930 under utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 106,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till ovanberörda motion, för inköp av en tomt i kvarteret Banken i Kramfors samt uppförande därstädes av en posthusbyggnad för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 106,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Holmgren* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa om avslag å den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Vid handläggningen av detta ärende inom statsutskottet har man icke kunnat enas. Fem reservanter yrka avslag på framställningen om anslag av 106,000 kronor för inköp av tomt och uppförande av posthusbyggnad i Kramfors. Då jag är en av dessa reservanter, anhåller jag, herr talman, att få säga några ord.

Saken är den, att generalpoststyrelsen framlagt förslag om inköp av en tomt för nyss nämnda ändamål. Denna framställning har varit under övervägande i departementet och statsrådet har förklarat, att han för sin del ansåg, att med denna åtgärd kunde tills vidare anstå. Då tycker man, att saken borde kunna vila, tills sådana förhållanden inträffa, som göra det önskvärt att frågan ånyo upptages. Emellertid har den nu förts fram motionsvis av herr *Johansson* i Sollefteå, vilken åberopat generalpoststyrelsens framställning. På grund härav har han gjort en hemställan om ett reservationsanslag å 106,000 kronor för ändamålet. Denna framställning har vunnit majoritet inom statsutskottet. Anledningen till att vi reserverat oss mot detta beslut är att vilja upprätthålla en gammal, god praxis. Vi hålla nämligen före, att då det gäller ett anslag av en sådan storleksordning, som det ifrågavarande — det rör sig om ett sexsiffrigt tal — är det tryggast och riktigast, om förslag framlägges av regeringen. Man har inom statsutskottet i regel tillämpat den principen även om det vid några tillfällen gjorts avvikelser därifrån, vilket emellertid endast varit undantagsfall, som endast bekräfta regeln. Givetvis kan en avvikelse från denna goda regel medföra ganska betänkliga konsekvenser. Därför ha vi ansett denna princip vara av ett sådant värde, att den borde upprätthållas. Med all egard och respekt för statsutskottets majoritet måste jag ändå säga, att då det gäller för mig att taga ståndpunkt till frågan, huruvida jag skulle ansluta mig till departementschefens ståndpunkt eller till statsutskottets, har jag funnit det riktigare att ansluta mig till departementschefens uppfattning. När det gäller ett så stort anslag som det här är fråga om, bör riksdagen ställa sig avvaktande intill dess äskande göres av regeringen. Det vore därför enligt vår mening önskvärt, att med hänsyn till de uttalanden, som gjorts av departementschefen, frågan tills vidare finge vila. Nu tror jag nog att den utredning, som föreligger, kan visa på att det förefinnes ett behov, men detta behov är uppenbarligen icke så trängande, att någon större olägenhet skall uppstå om motionen lämnas utan bifall.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Johansson** i Sollefteå: Då första kammaren förut utan diskussion bifallit motionen, tänkte jag, att denna kammare skulle följa ett så gott exempel, men, då andre vice talmannen yrkat bifall till reservationen, skall jag be att få understryka allenast en sak, som jag omnämnt i min motion.

Jag omnämnde nämligen där, att det knappast vore möjligt eller att det vore mycket små utsikter för postverket att få förnya hyreskontraktet, då tiden går ut den 30 september 1930. Sedan statsverkspropositionen avlämnats och det kom till allmänhetens kännedom, att regeringen icke upptagit förslaget om nybyggnad för postkontoret i Kramfors, har postmästaren i Kramfors, enligt vad jag erfarit, både muntligen och skriftligen meddelat generalpoststyrelsen, att ägaren till fastigheten meddelat både honom och flera andra, att han icke ville ha med postverket att göra efter den tid, som nyss omnämnts. Han hade såsom orsak anført, att han behövde lokalerna för en tryckerirörelse, som bedrevs av hans son. Då så är förhållandet, anser jag mig icke behöva ingå i något vidare svar på herr Nilssons anförande och icke heller meddela något om huru olämpliga de nuvarande lokalerna äro, utan jag ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Att jag reserverat mig i denna punkt, beror därpå att jag ur principiella synpunkter icke anser, att man kan bifalla detta anslagskrav från en enskild motionär, utan anser, att Kungl. Maj:t bör ordna en dylik sak. Det är nämligen så, att vi under åttonde huvudtiteln ha ett liknande ärende, som gäller en statens anstalt, där motionsvis framförts ett anslagskrav, uppgående till icke mindre än 400,000 kronor för nybyggnad. Departementschefen anser emellertid, att det bör kunna anstå med denna nybyggnad ett år och under tiden får frågan gå till närmare undersökning. Så gärna man vill tillgodose detta trängande behov för denna anstalt, bör man ändå, när Kungl. Maj:t ställt sig så, låta det vila ett år. Det är på samma sätt med den fråga, som nu skall avgöras. Här har departementschefen mycket klart sagt ifrån att han icke anser, att det nu bör anslås några medel utan att frågan bör uppskjutas till ett annat år. Nu säges det — och det är väl det starkaste skälet — att hyreskontraktet utgår den 1 oktober 1930, och är det möjligt, att posten då icke har någon lokal. Men med god vilja, om ärendet kommer in till nästa års riksdag i januari 1930, kan mycket väl ett beslut fattas av riksdagen så tidigt, att denna byggnad kan vara färdig den 1 oktober 1930, så att posten då kan inflytta i nya lokaler. Jag skall naturligtvis icke resa något starkare motstånd eller engagera mig i debatten. När Kungl. Maj:t tagit ansvaret på sig för uppskov ett år, vore det väl märkvärdigt, om icke riksdagen skulle ha mera förtroende för regeringen än för en enskild motionär. Hade det icke redan sagts ifrån departementschefen, att man utan risk kan vänta, hade saken ställt sig annorlunda. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är kanske onödigt att säga mycket i denna fråga, då båda de föregående talarna för reservationen förklarar, att det är ett litet ärende. Jag vill i det avseendet instämma med dem, därför att även om, såsom herr andre vice talmannen säger, det här gäller ett sexsiffrigt tal, är dock denna siffra försvinnande liten i förhållande till den siffra, som herr Bengtsson i Norup försiktigtvis underlät att omnämna. Nämligen den, som rör det anslag, som begärts av en motionär under åttonde huvudtiteln. Det är en väsentlig skillnad.

Såsom vi funnit inom fjärde avdelningen äro postkontorets lokalförhållanden olidliga. Vidare är det på det sättet, att man nu kan förvärva en centralt belägen tomt till billigt pris och slutligen, såsom motionären framhållit,

Ang. anslag till ny posthusbyggnad i Kramfors.
(Forts.)

Ang. anslag
till ny post-
husbyggnad
i Kramfors.
(Forts.)

är det *mycket* osäkert, om man kan få hyreskontraktet förlängt. Om nu riksdagen skulle avslå detta förslag, som statsutskottet gått in för på grund av en motionärs framställning, ligger det ganska nära till hands, att vederbörande husägare i Kramfors kommer att utnyttja denna situation. Jag tror, att det ur alla synpunkter är klokt att gå in för statsutskottets förslag, som går ut på ett bifall till motionärens hemställan.

Herr talman, endast ett par ord om principerna! Herrarna må skapa åt sig vilka principer som helst, men jag vill här citera vad en gammal kamrat i statsutskottet sade en gång: »Jag förbehåller mig rätten att pröva varje förslag, som kommer fram, antingen från regeringen eller från en enskild motionär. Huvudsaken är, att förslaget är klokt och riktigt.» Detta förslag är klokt och riktigt, och därför har fjärde avdelningen ursprungligen och sedan statsutskottets majoritet gått in för detta.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall genast tillkännage att jag icke skall inlåta mig på själva frågan, om det är klokt och riktigt eller icke. Jag har nämligen icke fördjupat mig i den delen, utan det är den principiella betydelsen i detta tillvägagångssätt, som jag börjat opponera mot i statsutskottet. Och det är icke första gången jag gör det, så att mot mig kan användas det argumentet, att jag godkänt förut ett förfaringssätt som utskottet nu föreslagit. Jag opponerade mig också förut en gång men märkvärdigt nog tycktes det åtminstone den gången, som om den sittande regeringen icke brydde sig om saken. Den yttrade sig åtminstone icke. Det kan ju hända, att regeringen tyckte, att det är bekvämare att rangera åtskilliga saker på det sättet. Nu har den siste ärade talaren icke kunnat komma ifrån att departementschefen har yttrat att det kan skjutas på frågan tills vidare. Departementschefen har följaktligen en annan uppfattning än den siste talaren. Han anser, att det icke vore klokt att gå in för denna sak i år, men som sagt, jag skall icke döma vem som har rätt i den delen.

Denna fråga har emellertid föranlett en mycket ingående diskussion i statsutskottet och där har haglat över oss, som icke hade samma mening som herrarna på fjärde avdelningen, ord om att vi voro orkeslösa, bekväma och ömtänta o. s. v. Det är ytterst ovanligt att man får sådana argument emot sig, om man opponerar sig mot en sak, åtminstone har jag aldrig fått det i denna kammare. Nu tror jag, att det icke blott hör till god ordning att i en positiv fråga, som skall avgöras, förslag kommer fram i form av proposition, utan jag tror, att det är helt och hållet i överensstämmelse med våra grundlagars anda, att så skall ske. »Ja», säger man, »då kan ju riksdagen icke egentligen inverka i någon riktning.» Jag tror emellertid icke på det talet. Jag tror verkligen, att riksdagen kan inverka rätt mycket. Riksdagen kan skriva och uttala sina önskningsar om vad den anser vara behöfligt. Vad som yttras vid en remissdebatt, kan också inverka litet grand. T. o. m. statsutskottets ärade vice ordförande har varit med om båda delarna, så han tycks tro, att även det kan verka. Vad som bjuder mig emot i denna sak är, att riksdagen via statsutskottet tar för sig själv den verkställande makten. Jag håller så starkt på att regeringen skall vara den verkställande och att riksdag och statsutskott endast skola pröva Kungl. Maj:ts förslag. Så säger man: denna fråga är liten, och denna fråga är stor. Börjar man på det sättet, glider man rätt mycket bort, så att det blir godtycke i det hela. Jag tror, att det är mycket viktigt, att man strängt håller rågången uppe. Jag var med för 20 år sedan, men då gällde det endast huruvida utskotten skulle kunna få kalla in till sig ämbets- och tjänstemän och av dem få upplysningar och dylikt. Det blev då en mycket stor konstitutionell strid blott om den saken. Statsutskottet skulle, när en proposition icke föreligger, faktiskt bli en slags extra regering, där

tjänstemännen skulle ställas till deras hjälp och ritningar skulle godkännas o. s. v. Man har här gått betydligt längre än vad fråga var om 1909, så vitt jag kan förstå.

Då jag således tror, att det för alla parter är klokast när var och en sin syssla sköter, tror jag också, att det är riktigast icke minst beträffande statsutskottet att det icke självt ger sig ut på djupet. Sedan skulle det vara synnerligen intressant att veta, huru den nu sittande regeringen uppfattar en dylik sak. Jag frågade för två år sedan den då sittande regeringen, när statsutskottet gjorde sitt regeringsexperiment där uppe i Norrland, men då fick jag icke något svar, och måhända får jag icke något svar nu heller. Det har sagts en och annan gång, att man framskickat motionärer för att se, huru deras förslag skola mottagas, och är det så, att respektive statsråd kryper bakom en motionär, så är det ju klart, att statsutskottet, då det utövar en viss regeringsmakt, rent av går respektive statsråds ärenden. Men detta rubbar åtminstone icke min uppfattning, att det icke bör vara så, och i den riktningen bör utvecklingen icke gå.

Då jag icke anser ärendet vara något litet ärende, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag förstod icke riktigt det nöje, med vilket herr Olsson i Kullenbergstorp synbarligen återgav fragment av ett yttrande av en kamrat i statsutskottet. Det var dock icke undertecknad, som fällde de orden, och jag behöver ur den synpunkten icke taga åt mig. Det är kanske onödigt att påpeka detta, men eftersom han själv citerat uttrycket, kanske det tillåtes mig att få säga att jag tycker verkligen, att herr Olsson i Kullenbergstorp driver sitt principrytteri litet för långt.

Vidkommande frågan om förtroende för regeringen vid dispositionen av pengar, d. v. s. verkställandet av åtskilliga av de förslag, som regeringen lagt fram för riksdagen, få vi anledning att någon dag i nästa vecka begrunda, hur pass mycket förtroende den ena eller andra parten har till regeringen i fråga om föreslagna åtgärder. Jag skall icke riva upp någon debatt i dag, ty det få vi tid med då. Men så mycket vill jag säga, att där gäller det disponera till skattelättnader ett belopp på omkring 3,600,000 kronor, som dragas från arbeten, som eljest skulle komma till stånd. Det är också ett sätt att i motsättning till regeringen disponera ett anslag. Men, som sagt, den saken hör icke hit.

Jag vill blott nämna detta som ett exempel på huru pass litet man håller på principerna i vissa fall. Här är det på det sättet, att beträffande detta posthus ha vi haft ett analogt fall förra året, när det gällde Sandviken, där nybyggnadsförslaget gått igenom alla myndigheternas skärseld. Generalpoststyrelsen hade gått in med förslaget till Kungl. Maj:t och byggnadsstyrelsen hade sett på ritningarna. Det är likadant i detta fall. Det återstår ingenting att granska. Jag misstänker starkt, att om det här icke gällde så att säga att hålla ner totalsiffran, hade helt säkert detta förslag kommit från Kungl. Maj:t redan i år. Vi ha lika litet i år som förut underlåtit meddela kommunikationsministern, vad vi i varje fall tänkte göra och vad vår avsikt var. Det gjorde vi när det gällde Sandviken och det gjorde vi i år. I detta fall har ordföranden på avdelningen låtit kommunikationsministern veta, vad vi förehade. Men jag upprepar vad jag sade förut, att man bör se till om förslaget är nödigt och nyttigt, såsom det också heter i grundlagen, herr Olsson i Kullenbergstorp!

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Postkontoret i Kramfors är dåligt, och man behöver där

Ang. anslag till ny posthusbyggnad i Kramfors.

(Forts.)

Ang. anslag
till ny post-
husbyggnad
i Kramfors.
(Forts.)

ett nytt. Det finnes också på åtskilliga andra håll i landet ställen, där man har dåliga postkontor och även andra offentliga lokaler, som behöva repareras eller utbytas mot nya. Många dylika krav trängas varje år på regeringens bord. Jag behöver icke säga herrarna, att man måste sovra. Man får sätta de olika behoven mot varandra och söka väga dem mot varandra samt taga med för varje år det som är allra nödvändigast, även om det föreligger andra krav som ligga nära och som också synas förtjänta av beaktande. Sådan var situationen i detta fall.

När jag behandlade denna fråga i höstas, fann jag, att bland de många förslag som trängdes och begärde utrymme, var det nu föreliggande ett, som visserligen var behjärtansvärt och som syntes böra tillgodoses inom kort, men som dock icke nödvändigt måste sättas i allra främsta rummet. Det bedömdes ej vara sådant, att det ovillkorligen måste tillgodoses vid denna riksdag.

Nu har emellertid ett starkt lokalintresse gjort sig gällande och som alltid i dylika fall bedömes saken mera från lokalsynpunkterna och ses icke i det större sammanhang, vari regeringen måste se den. Statsutskottet har låtit påverka sig av dessa lokalsynpunkter, ingått i prövning av saken samt ansett, att den icke tål uppskov. Jag har fortfarande den uppfattningen, att ingen olycka sker, om ärendet får ligga till sig till ett annat år, lika litet som naturligtvis någon riksolycka sker, om detta arbete kommer att utföras i år.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Statsutskottets ärade vice ordförande framhöll, att vi om onsdag komma in på andra ärenden och att jag kanske då icke har så utomordentligt stort förtroende för regeringen. Jag vill blott uttala, att jag här i dag icke talat om något förtroende eller mistroende mot regeringen. Jag har bara talat om själva tillvägagångssättet, att statsutskottet ställer sig som verkställande av de här sakerna. Det är det, som går mig emot. Jag tror, att vi få lov att hava förslagen från Kungl. Maj:t. Det är i den punkten, som vi skilja oss åt. I fråga om principen bifall eller avslag å ett kungl. förslag, när det finnes något framlagt, därutinnan äro vi nog ense, herr Anderson i Råstock och jag; det gå vi gladeligen in på, alltefter som vi finna det klokt och rätt efter vår förmåga att se det. Men det är något helt annat, när man själv vill ha fram något från botten och kommer med det. Då föreligger det ingenting från Kungl. Maj:t att bygga sitt omdöme på. Det är då, som jag sade, att utskottet fungerar som en extra regering. Det är den metoden, som jag åtminstone aldrig kan godkänna, det må gälla en stor eller liten fråga. Jag gjorde en jämförelse med vad som hände 1909. Det var enligt min mening en mindre sak, som just då föreslogs av ett tillfälligt utskott men som föranledde en mycket skarp kontrovers mellan den då sittande regeringen och utskottet.

Nu kringgick herr statsrådet i sitt anförande vad som egentligen var huvudsaken för reservanterna. Han kom in på, att det vore ingen olycka, om arbetena icke bleve utförda i år, och det vore heller ingen riksolycka, om de bleve upptagna i år. Men det grundväsentliga, nämligen frågan, vem som egentligen skall framlägga de förslag, om vilka vi skola bilda oss ett omdöme, och där man skall anlita hjälp av statens tjänstemän och dylikt, om den saken fingo vi intet uttalande från herr statsrådet, lika litet som för två år sedan, när det gällde ett större företag. Det är det, jag vill konstatera, att regeringen tyckes betrakta detta tillvägagångssätt av statsutskottet med en viss tillfredsställelse. Då har det förändrat sig synnerligen mycket på de sista tjugu åren. Det var nämligen den första allvarlig kontrovers, jag bevittnade i riksdagen som nyvorden riksdagsman. Jag hade då svårt att fatta innebörden därav, men sedan har jag begripit det betydligt bättre. Nu kan jag konstatera, att det, som det

då drevs upp en synnerligen stark strid om, detsamma tar man nu emot med jämnmod och litet mera till.

Jag tror icke, att det är en lycklig utveckling, att det fortgår på detta sätt, utan jag håller fast vid, att det är lyckligast, att regeringen hävdar, att det är den, som skall lägga fram förslagen, och att riksdagen sedan prövar detsamma. Och när det låg så synnerligen hårt mot mig i statsutskottet, trodde jag icke, att det var vidare farligt, om jag kungjorde det här. Det har sagts, att jag är orkeslös och bekväm — icke från herr Anderson i Råstock men från andra håll. Ja, herre gud, den, som är över sjuttio år, får tåla det. Men när man kommer och säger, att jag är ömtänt, tycker jag icke det vore farligt för mig, om jag gjorde — jag vill icke säga ett angrepp — men ett uttalande mot regeringsbanken. Däremot fordrar man visst mera ömtänthet, när man skall göra en anmärkning mot statsutskottets höga majestät.

Ang. anslag
till ny post-
husbyggnad
i Kramfors.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olsson i Kullenbergstorp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4 av utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgavos 98 ja och 89 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 12*, angående anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. Ordet begärdes därvid av

Herr **Svedman**, som yttrade: Herr talman! Som kammaren funnit av utskottets utlåtande, hava Kungl. Maj:t och utskottet skurit ned det av telegraf-

Ang. fortsatt
utveckling av
statens telefon
och telegraf-
väsende.

Ang. fortsatt
utveckling av
statens telefon-
och telegraf-
väsende.
(Forts.)

styrelsen på denna punkt äskade anslaget med 500,000 kronor. Jag vill, herr talman, begagna tillfället att uttala en livlig förhoppning, att den omständigheten icke må få gå ut över den punkt på arbetsprogrammet, som avser utläggandet av en ny telefonkabel till Gotland. Den befintliga telefonkabeln är så starkt överbelastad, att en ny kabel är i hög grad av behovet påkallad.

Det är bara detta, jag ville framhålla. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.

Punkten 24, angående anslag för anordnande av automobillinje mellan Övertorneå och Pajala.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i avseende å statens järnvägar i punkten 23 av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning: bil. 2» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1929 föreslagit riksdagen att för anordnande av automobillinje mellan Övertorneå och Pajala för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels de likalydande motionerna nr 67 inom första kammaren av herr *Bergqvist m. fl.* och nr 109 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen ville med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en statens automobillinje Övertorneå—Pajala besluta, att järnväg skulle å nämnda sträcka anläggas samt för påbörjande av arbetet därmed för budgetåret 1929/1930 bevilja ett anslag av 300,000 kronor;

dels ock motionen nr 128 inom första kammaren av herr *Asplund*, vari föreslagits, att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag under »Utgifter för kapitalökning» om anläggning av en automobillinje mellan Övertorneå och Pajala i samtrafik med statens järnvägar och enligt deras person- och godstariffer, besluta anordnande på försök av liknande trafik även mellan Övertorneå—Korpilombolo—Tärendö—Anttis—Vittangi och Kiruna, så vitt sig göra läte genom utvidgning av den redan pågående postdiligenstrafiken å dessa sträckor, eventuellt med anlitande delvis av redan befintlig enskild automobiltrafik, ävensom för ändamålet bevilja ett med 100,000 kronor till 400,000 kronor förhöjt anslag.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner I: 67 och II: 109 måtte för anordnande av automobillinje mellan Övertorneå och Pajala för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor; samt

b) att motionen I: 128 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Bergqvist* och *Hansén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 67 och I: 109 besluta, att järnväg skulle anläggas mellan Övertorneå och Pajala, samt för påbörjande av arbetet härmed för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

av herr *Asplund*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och i anledning av motionen I:128, måtte för anordnande av automobillinje mellan Övertorneå och Pajala m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor; samt

b) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej blivit besvarade genom vad i reservationen anförts, ej måtte till någon riksdagens åtgärd för-anleda;

av herrar *N. J. Martin Svensson, Ernfors, Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud, Olsson* i Blådinge och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herr *Danielsson*.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hage**: Herr talman, mina damer och herrar! Det finnes ett gammalt visdomsord, som säger, att i tveksamma fall skall man icke handla. Jag tror, att det ibland kan vara lämpligt, att man tillämpar det ordet i riksdagen vid politiska avgöranden. För min del har jag den uppfattningen här i denna fråga, att det skulle vara särskilt lämpligt, att man handlade efter det visdomsordet, d. v. s. att man — när den fråga, som här behandlas, är kommen i ett sådant läge, att det står många olika meningar mot varandra — för tillfället går på *avslag*. Därigenom får man under tiden bättre möjligheter att överväga sitt handlande.

Jag skulle nämligen vilja säga, att här förekommer verkligen ett *tveksamt* fall. Det framträder särskilt i utskottets utlåtande. Vi finna, att i detta utlåtande finnes det först en utskottsminoritet, som går fram efter linjen, att man bör bifalla Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. giva 300,000 kronor för att upprätta en *busslinje* från Övertorneå till Pajala. Vidare finnes det en utskottsminoritet — dit hör även statsutskottets vice ordförande herr Anderson i Råstock — och den utskottsminoriteten går in för, att man visserligen skall giva denna summa och åstadkomma en provisorisk busslinje men att man samtidigt skall hålla uppe tanken på, att man eventuellt måste gå över till att så småningom bygga en *järnväg*. Så finnes det en annan linje, företrädd av herr *Asplund* i utskottet. Han poängterar starkt, att bilbusslinjen skall utsträckas genom hela den finska rājongen från Övertorneå till Pajala och vidare upp till Kiruna, och han har med hänsyn härtill gjort vissa uttalanden. Man torde kunna säga, att han närmast i sin *motivering* går på samma linje som herr Anderson i Råstock m. fl. Så hava vi två reservanter, herrar *Bergqvist* och *Hansen*, som gått in för att bygga en *järnväg* mellan Övertorneå och Pajala, d. v. s. gått in för den linje, som framförts i en motion av riksdagsmännen från Norrbotten. Slutligen finnes det en femte linje, markerad av en blank reservation av herr *Danielsson*.

När utskottets utlåtande är söndertrasat på detta sätt, när det finnes så många olika meningar och det redan inom utskottet åstadkommits en sådan förvirrad situation, förefaller det mig, som om det skulle vara synnerligen lämpligt, att herrarna och damerna här i kammaren, som icke haft samma möjligheter att sätta sig in i frågan som de, som suttit i utskottet, nu skulle ha ännu svårare att bilda sig en bestämd mening och alltså borde ha all anledning att icke nu fatta någon ståndpunkt till frågan.

Alltså, mitt yrkande här i dag kommer att gå ut på, att utskottsförslaget nu bör avslås och att hela frågan alltså bör uppskjutas. För den ståndpunkten kan man ju även framföra den synpunkten, att gör man det, så sparar man i

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobil-
linje mellan
Overtorneå
och Pajala.
(Forts.)

alla fall in 300,000 kronor på budgeten. Det bör väl finansministern, som nu kom in i kammaren, icke tycka vara så tråkigt.

Nu vill jag emellertid för denna min ståndpunkt framföra ytterligare några skäl. Ett skäl är, att, som herrarna och damerna veta, har det planerats en riksdagsresa, som bland annat skulle beröra även denna trakt. Det kanske icke är en *väsentlig* omständighet. Men jag tycker, att, om man är tveksam i frågan, skulle det vara en omständighet, som borde kunna något inverka på herrarnas ståndpunktstagande, detta, att man har möjligheter att under årets lopp, om några månader, komma upp till denna bygd och själv med egna ögon se de förutsättningar, som finnas, samt på grundvalen av detta studerande bilda sig en säkrare uppfattning i frågan. Alltså tycker jag, att den omständigheten bör tillmätas ett visst avgörande vid ståndpunktstagandet i denna fråga.

Men så är det även en annan sak, som kanske väger ännu mera och som enligt mitt förmenande talar för, att man nu bör uppskjuta avgörandet av denna fråga. Det är den omständigheten, att i finska riksdagen nu framförs en motion, väckt av 11 finska riksdagsmän, och i spetsen för dessa står en mycket inflytelserik finsk riksdagsman vid namn Junes. I denna motion har det påyrkats, att man nu definitivt skulle gå in för att på den finska stranden av Torne älv bygga en järnväg upp till Kolari. Jag har själv i min hand denna motion. Den börjar så här: »Junes ymme mot: Tornionjokivarren rautatien jatkamisesta Kaulinrannalta Kolarin kirkonkylään. *Eduskunnalle*» etc. Nu kanske en del av herrarna inte förstå detta riktigt, och det gör inte jag heller egentligen, men jag har fått motionen översatt av en partivän. Det framgår i alla fall tydligt och klart, att motionen avser att på finska sidan nu gå in för att bygga en järnväg från det ställe, där den finska järnvägen nu slutar, upp till Kolari, som ligger på den finska sidan ett stycke längre upp än Pajala.

Nu kan det ju hända, att det inte blir något av åtminstone för tillfället med denna järnväg. Men för min del vill jag säga, att jag tror den kommer till utförande, och jag tror det inte minst därför, att redan 1922 framlades en proposition i frågan från den finska regeringen. Propositionen behandlades av vederbörande utskott, och utskottet gick på samma linje som regeringen, nämligen att man definitivt skulle uttala sig för en plan för byggande av en järnväg på finska sidan upp till finska Pello. Man har all anledning att antaga inför detta, att resultatet av denna motion och allt det förarbete, som gjorts i denna fråga, blir, att det nu kommer att byggas en järnväg på den finska älvstranden upp till ett stycke ovanför Pajala. Jag har för övrigt anledning att tro detta inte minst därför, att nu har man på den finska sidan undan för undan gjort vissa avbetalningar, om jag så får uttrycka mig. Man har visserligen inte byggt *hela* den järnväg, som man planerat. Men man har gjort avbetalningar på planen, så att man nu kommit upp till ett ställe, som heter Kaulinranta, och där har man över en älv åstadkommit ett mycket stort brobygge, som varit mycket kostsamt. När man lagt ner så stora kostnader på detta, ligger däri en antydning om, att meningen är, att man skall fortsätta och sedermera fullborda *hela* järnvägsbygget på finska sidan.

Men nu kanske någon säger: Vad rör oss Finlands affärer? Vad har det med denna sak att skaffa, hur det förhåller sig på den finska sidan? Vi sitta i Sveriges riksdag och skola besluta om vad vi skola göra på den *svenska* sidan. Men jag måste säga för min del, att jag tror vi bli nödsakade att i *detta* fall taga hänsyn till vad som sker på den finska sidan av älven.

Redan nu förhåller det sig på det sättet, att på den finska sidan har man hunnit 6 km. ovanför det ställe, där den svenska järnvägen slutar. Jag var uppe i dessa trakter för en tid sedan, och jag måste säga, att jag kände ett visst vemod, när jag gick och traskade på landsvägen och såg, hurusom på finska sidan tåg gingo fram och tillbaka. Där var trafik och rörelse. På den svenska

sidan gick man däremot och traskade på en landsväg. Visserligen gå på denna landsväg postbilar. Men i alla fall måste man bli något modfärd, då man konstaterar att landet Finland, som i ekonomiskt avseende dock står efter oss, anser sig ha råd att bygga en *järnväg*, medan man på *svenska* sidan tycker, att man bör nöja sig med en *busslinje*. Man kände, att det var obehagligt att konstatera, att vi på vår sida, den svenska sidan, som givetvis förfogar över större ekonomiska möjligheter, ännu inte kommit fram till ett järnvägsbyggande ovanför Övertorneå, under det man på den finska sidan redan har hunnit med att komma flera kilometer ovanför nämnda plats.

Jag måste alltså säga, att vad som nu skulle vara synnerligen önskvärt att vinna, skulle vara det, att man genom ett uppskjutande av att fatta beslut i denna fråga, fick konstatera, *huru frågan kommer att behandlas i den finska riksdagen*, om man där kommer att fatta beslut att bygga en järnväg på den finska sidan, vilket jag tror. Om den saken kommer man att vinna visshet till nästa års riksdag, och då kan man ju åter taga upp saken.

Ja, herr talman, i denna fråga får man inte blott taga hänsyn till ett *ekonomiskt* intresse, utan här måste man räkna med det faktiska förhållandet, att på den finska sidan existerar en viss agitation mot vårt land, och denna agitation får man väl taga hänsyn till. Jag för min del är övertygad om att, när man där får reda på t. ex. vad utskottet här skrivit på ett ställe, så kommer den fennomanska agitationen att utnyttja detta uttalande på sitt speciella vis och sätt. Här finns t. ex. ett uttalande, att utskottets majoritet anser, att det förslag, som man nu går in för och som avser anordnandet av en busslinje, »motsvarar skäliga anspråk på förbättrade kommunikationer i dessa trakter».

Nu förstär jag mycket väl, vad som ligger bakom detta uttalande. Men en annan sak är, hur detta kommer att uttolkas i den fennomanska agitationen. Jag har fullt klart för mig, att, då utskottsmajoriteten nu ansett, att en busslinje motsvarar skäliga anspråk på förbättrade kommunikationer i dessa trakter, man kommer att uttolka det ungefär så här: Ja, se ni, den svenska riksdagen anser, att ni, som bo i dessa trakter, behöva inte behandlas så hänsynsfullt som man måste behandla svenska medborgare, som bo i andra delar av landet. De ha fått *järnväg*, men ni få nöja er med en *busslinje*. Så kommer man helt säkert att från fennomanskt håll utnyttja detta uttalande i utskottsutlåtandet.

Jag skulle för min del finna det synnerligen beklagligt, om det nu skulle inträffa, att resultatet av behandlingen av denna fråga till slut skulle bli det, att det skulle byggas en busslinje på den svenska sidan under det att det åstadkommes en järnväg på den motsvarande stranden av det finska landet. Jag är övertygad om, att det skulle leda därtill, att trafiken i stor utsträckning skulle gå över till den finska sidan. Jag är också övertygad därom, att handeln också i stor utsträckning skulle gå den vägen, och jag är övertygad om att kulturförbindelserna också i viss utsträckning skulle följa samma väg och att hela denna utveckling skulle från våra och från detta landets utgångspunkter vara synnerligen olycklig och beklaglig. Det är inte minst med hänsyn därtill, som man från orsrepresentanternas sida gått in för kravet, att man på den svenska sidan borde åstadkomma ett järnvägsbyggande. Denna åskådning och denna uppfattning har bland befolkningen där uppe t. o. m. tagit sig det uttrycket, att man har sagt, att man hellre ser, att hela frågan avslås än att riksdagen nu fattar ett beslut, som går ut på att åstadkomma en busslinje.

Nu kan det ju tänkas, att det finns en eller annan i kammaren, som säger, att ett sådant ståndpunktstagande från befolkningens sida visar otacksamhet med mera sådant. Men jag försäkrar, att det är inte detta, som ligger bakom ett sådant uttalande. Utan bakom detsamma ligger en allmän uppfattning, som

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.

(Forts.)

finns där uppe bland befolkningen och som kommit till synes särskilt i en cirkulärskrivelse, undertecknad av framstående kommunalmän i dessa bygder. Och den uppfattningen är, att, om det nu blir en busslinje, så undanskjutes frågan om byggandet av järnväg för lång tid framåt. Och trots att herr Andersons i Råstock reservationslinje är något smakligare i *den* vägen, så tror jag, att även om riksdagen komme att fatta beslut enligt hans förslag, så skulle resultatet ändå bli ungefär detsamma, d. v. s. att *järnvägsbyggandet komme att undanskjutas*. Det är väl nämligen icke troligt, att riksdagen komme att gå med på att inom den närmaste tiden ge dessa bygder dels anslag till förbättrande av denna landsväg, på vilken bussarna skulle gå fram — vilket ju skulle draga med sig mycket stora kostnader — vidare anslag till anläggande av en busslinje och allt vad detta för med sig, och slutligen anslag till byggande av en järnväg. Utan blir det nu så, att vi här fatta beslut om inrättande av en busslinje, så är det mycket troligt, att detta bleve någonting, som komme att existera under långa tider framåt, och hela frågan om byggande av en järnväg bleve undanskjuten till långt in i framtiden.

Nu vill jag dessutom nämna ytterligare en sak, som kan anses motivera och förklara länsbefolkningens synpunkter på denna fråga. Man resonerar nämligen i dessa bygder så, att en sådan här statlig busslinje, som föreslagits från utskottets sida, äro vi icke mycket betjänta med. Man vinner icke så mycket ut en sådan. Redan nu existerar det för övrigt busslinjer där uppe. Om herrarna se på den karta, som här finnes anslagen, så finna ni, att det redan nu existerar två postbusslinjer mellan Övertorneå och Pajala, en längs efter älven och en annan, som går inåt landet till Anttis m. fl. platser. Och därutöver finnes ett mycket stort antal lastbilar m. m. sådant. Man kan därför bestämt säga, att är det bara fråga om att åstadkomma ett slags provisorisk trafik, som kanske upphör, när det blir svårt vinterväder, och är det endast fråga om att åstadkomma en person- och pakettrafik, som tar upp mindre gods och sådant, så äro egentligen de nu existerande anordningarna tillräckliga för detta. Men vad man syftar till däruppe är givetvis att åstadkomma en verklig trafik av den kapacitet och omfattning, som endast en järnvägsanläggning kan åstadkomma. I det avseendet vill jag för övrigt säga, att herrarna skola icke låta locka sig av de där tonerna, som här höras från Sydsvrige. Man talar om att här nere kommer man lättast fram med bussar och att dessa konkurrera ihjäl järnvägarna. Men herrarna böra tänka på, att det är en avsevärd skillnad på dessa trakter och sydligare belägna med avseende på klimatiska förhållanden m. m. sådant. Och jag måste säga, att — om det nu, som man sagt på en hel del håll, endast är fråga om att åstadkomma ett slags experiment för att utröna, huru långt man kan utnyttja buss-trafiken — så är detta den sämsta möjliga trakt, till vilken man kan förlägga ett sådant experiment. Då är det bättre att förlägga experimentet till sydligare trakter, där förutsättningarna äro större för att komma fram med en sådan busslinje.

Detta är några av de synpunkter, som hava gjort, att vi, några ortsrepresentanter i båda kamrarna, i år väckt motion om att få till stånd ett beslut här i riksdagen om byggande av en järnväg mellan Övertorneå och Pajala. Det är helt naturligt, att vi för vår del helst skulle vilja yrka bifall här i kammaren i dag till dessa motioner. Men då vi med säkerhet veta, att det icke finns någon möjlighet att få majoritet för detta förslag här i kammaren, ha vi resonerat på det sättet, att när vi icke kunna få det bästa, så få vi gå på det näst bästa. Och det enligt vår mening näst bästa är, att hela frågan nu avslås, och att densamma uppskjutes till ett kommande år, då man har möjlighet att se, vilket beslut, som kommer att fattas på den finska sidan. Då hava dessutom en hel del av kammarens ledamöter haft möjlighet att besöka

dessas trakter och se, hurudana förutsättningarna äro. Vi hava alltså ansett, att detta är den linje, som under nuvarande förhållanden från våra utgångspunkter kan rekommenderas. Och det är från denna utgångspunkt, herr talman, som jag för min del ämnar yrka avslag på alla de förslag, som föreligga i denna fråga. Jag skulle också vilja säga till dem, som stå tveksamma i denna sak, att om herrarna och damerna gå in för detta avslagsyrkande, har ingen av eder därigenom bundit sig på något sätt och tagit ståndpunkt till själva sakfrågan. Om frågan kommer upp igen nästa år, då ni bättre satt er in i saken och prövat föreliggande omständigheter, äro ni fullt obundna att då taga ståndpunkt på det ena eller andra sättet.

Herr talman! Jag skall, som sagt, med hänsyn härtill be att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som på de föreliggande motionerna, d. v. s. på hela utskottsutlåtandet i förevarande punkt.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig så länge vid denna fråga. Jag anser nämligen, att det är närmast norrbottningarnas sak att söka övertyga kammaren om vad som skall göras eller icke göras i denna fråga. Men jag skall försöka ge några skäl för den uppfattning, som kommit till synes i min reservation.

Innan jag går in på detta, vill jag emellertid med detsamma säga, att enligt mitt sätt att se är det ingen lösning av spörsmålet, som här åstadkommes genom ett bifall till vare sig utskottets förslag eller herr Svenssons i Kompersmålans reservation, till vilken jag anslutit mig. Jag har anslutit mig till denna reservation därför att, innan man får fram planen i stort för huru kommunikationerna där uppe i Tornedalen skola vara anordnade, så tar det så lång tid, att det är av behovet påkallat att hjälpa befolkningen där uppe med så billiga transportmöjligheter, som överhuvud i nuvarande situation kunna åstadkommas. Innan jag går in på skälen för min reservation, vill jag också passa på att säga, att skulle läget komma att bli sådant, att man här har att votera mellan ett bifall till utskottets förslag och rent avslag, d. v. s. att den reservation, jag tillåtit mig ansluta mig till, faller bort, då röstar jag för avslag. Ty så säker har jag blivit i min uppfattning, att detta icke är sista ordet i Tornedalens kommunikationsfråga, och att åskillig utredning behövs, innan man kan bilda sig en klar uppfattning om detta, att jag icke vågar lämna min röst för bifall till den anslagssumma, som Kungl. Maj:t föreslagit, med mindre jag får uttrycka, om jag så får säga, min uppfattning om huru otillräcklig och otillfredsställande en automobilinje där uppe är. Om jag icke, som jag säger, kan få dessa 300,000 kronor beviljade med den surhet mot billinjen i fråga och de önskemål, som komma fram i reservationen om en ny prövning av frågan, kommer jag att rösta för avslag. Jag tycker, det är bäst att säga ifrån detta med detsamma, så att man icke har den uppfattningen, att det är bäst att gå på utskottets förslag så enhälligt som möjligt och helt se bort ifrån de verkligt trängande behov av järnväg, som finnas i dessa orter.

Nu är det nog många av kammarens ledamöter, som tänka om mig: den där är alldeles oförbätterlig. Han håller på järnvägar; det är a och o i fråga om kommunikationer. Som hävstång för att rycka upp en bygd anser han, att det överhuvud icke finns något annat medel. Nej, det anser jag icke. Men jag skall be er lägga märke till att vi få icke anlägga sydsvenska, icke ens mellansvenska, synpunkter på denna fråga. Ty kom ihåg, att detta är en vidsträckt bygd, som behöver ha en pulsåder, där man kan komma fram, även om det är ganska stora svårigheter i fråga om klimat och med klimatiska förhållanden sammanhängande olägenheter i form av rika snöfall m. m. sådant.

Jag har sagt, att denna fråga behöver ses i större sammanhang. I reservationen hava vi försökt ge uttryck åt detta genom att på sidan 40 påpeka, att

*Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)*

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

det finns en annan fråga, som också behöver komma till sin lösning och som behöver läggas fram i sådant skick, att man verkligen förstår, att någonting göres. Det är frågan om en lämplig uthamn på svenska sidan av Tornedalen. Vidare ha vi i reservationen sagt, att vi hava velat gå med på detta »i avvaktan på en mera definitiv lösning, grundad på ännu noggrannare bedömande av förefintliga exploateringsbara tillgångar ävensom på betydelsen av den kulturfrämjande faktor en järnväg för denna avlägsna gränsbygd utgör». Det är kärnpunkterna för mig och mina medreservanter. Jag skall icke alls hemfalla åt någon nationell övervärdering av vad en järnväg kan åstadkomma i dessa bygder. Men ett är säkert, och det är, att har man här fått fram en pulsåder, så har man därmed skapat en mycket kraftigt verkande faktor för att låta denna gränsbefolkning trivas, där den hör hemma, där alla dess intressen skulle ligga. Jag behöver icke taga tillbaka en enda smula av detta. Ty det förstår var och en, att om man vill se järnvägsfrågan som en kulturfrämjande faktor, har man skyldighet taga hänsyn till *alla* därmed sammanhängande omständigheter.

Jag antar, att någon kommer att röra frågan om förräntningen av järnvägen för att, om jag får begagna mig av ett så pass vulgärt uttryck, stoppa igen halsen på mig. Jag har icke förbisett, att i det fallet kunna framföras, åtminstone nu, ganska vägande argument emot att överhuvud reflektera på en järnväg. Men jag vill hava sagt, att även om man håller på förräntningskravet som regel, så har det visat sig, att det icke är omöjligt att åstadkomma järnvägar i obygder. Och då säger jag, att så länge vi ha så pass ont om arbetsmöjligheter för vårt folk, vågar jag här uttrycka den mening, att det är bättre att av skattemedel för järnvägsbyggande i Norrland avsätta en eller annan miljon kronor om året under några år att utnyttjas på den öppna arbetsmarknaden, än att låta både orten lida och många, många bland människorna där uppe gå utan arbete. Nu säger kanske någon, att detta är att kasta bort pengar. Men jag vågar bestrida, att det är bortkastade pengar. Ty det förhåller sig på det sättet här, att om man går in för en automobillinje, så hava vederbörande sakkunniga myndigheter förklarat, hur paradoxalt det än låter, att ju mera godstrafik man får på billinjen, ju dyrare blir det, och desto större blir förlusten. Det låter ju som ett riktigt monstrum av paradox. Men det råkar förhålla sig på det sättet. Och det förstår man vid ringaste eftertanke, att för varje lastbil måste det vara en speciell personalutrustning, medan däremot vid en järnväg transporterarna kunna ökas till det mångdubbla, utan att det egentligen kostar mera att utföra transporterarna i fråga.

Jag har velat vidröra — jag säger med flit endast vidröra — denna sak. Jag får antagligen tillfälle komma igen i denna debatt. Och om jag icke skulle få det, är det ingen skada skedd. Jag är så övertygad om att vi icke genom att gå in för utskottets förslag här i dag kunna åstadkomma någon lösning, och framför allt åstadkomma någonting tillfredsställande för denna gränsbygd, att jag, som sagt, icke kommer att tveka att rösta för avslag, därest styrkeförhållandena visa sig ligga så här i kammaren, att min reservation med däri uttryckta önskemål icke kan komma under votering.

För närvarande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmålå m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lundquist i Rotebro: Herr talman, mina damer och herrar! Överallt i landet har bil- och busstrafiken slagit igenom och t. o. m. på många håll visat sig vara så konkurrenskraftig, att från järnvägarnas, särskilt de svagares, sida vid upprepade tillfällen framkommit starka klago- och nödrop.

I de trakter åter, som frågan nu närmast gäller, synes emellertid även den mest förstklassigt ordnade motortrafik av ortsbefolkningen redan på förhand

underkännas, ja, ortsbefolkningens talesmän gå ju t. o. m. så långt, att döma av den särskilda skrivelse som tillställts kammarrens ledamöter, vilket uttalande ju även bekräftats av herr Hage, att ortsbefolkningen i stället för den av Kungl. Maj:t föreslagna billinjen föredrager rent avslag.

Det synes ganska svårt att förstå ett sådant ytterligt skärpt ståndpunktstagande från ortsbefolkningens sida. Antingen måste väl detta, såvitt jag förstår, bero på fullständig okunnighet om de möjligheter, som motortrafiken i våra dagar erbjuder, möjligheter, som i andra delar av vårt land och flestades utomlands i mycket stor utsträckning uppskattats och utnyttjats på ett helt annat sätt. Eller också måste orsaken till ortsbefolkningens skärpta ståndpunktstagande ligga i det förhållandet, att redan vad man för närvarande har däruppe i postdiligenser och i privata lastbilar erbjuder en någorlunda nöjaktig avveckling av denna trafik och tillgodoseende av de trafikbehov, som för närvarande äro för handen, och att behovet av en förbättring alltså icke är så trängande, som man annars hade fått uppfattning vara fallet.

Av de utredningar, som verkställts, har ju framgått, att den trafik, som det här uppe kan komma att gälla, ur järnvägssynpunkt är allt för ringa. Vidare hava ju de verkställda utredningarna bl. a. givit vid handen, att anläggningskostnaden för en järnväg ställer sig ungefär 10 miljoner kronor högre än kostnaden för en billinje. Jag skall icke nu närmare gå in på dessa utredningar och de resultat de lämnat. Jag skulle tro, att de ärade kammarledamöterna känna dessa utredningar ganska väl.

Som järnvägsman och icke alldeles främmande för den fråga, det här gäller, skall jag i stället be att få lämna några kompletterande upplysningar, som kanske kunna vara av något värde för de ärade kammarledamöterna vid ställningstagandet till den föreliggande frågan. Jag erinrar då om, att järnvägen ju för närvarande sträcker sig från Haparanda till Övertorneå, och att det från Övertorneå norrut, som den förste ärade talaren framhöll, finnes två olika postdiligenslinjer, den ena till Pajala, löpande längs älven, alltså på samma väg där den av Kungl. Maj:t föreslagna billinjen skulle gå fram eller där den av motionärerna föreslagna järnvägslinjen skulle sträcka sig, och den andra linjen något längre in i landet över Korpilombolo—Tärendö till Anttis.

Å båda dessa ruter upprätthålles av postverket persontrafik med diligenser i direkt anslutning i Övertorneå med middagstågen till och från Haparanda samt landet i övrigt. Sedan november månad förra året har det förts statistik över den resandefrekvens, som finnes med dessa tåg, och dessutom över hur många av dessa resande, som fortsätta färden norr om Övertorneå med någon av dessa diligensrouter, och likaså huru många av dem som börja sin resa däruppe för att sedan från Övertorneå fortsätta med tåg.

Dessa uppgifter visa för tiden från 1 november 1928 till utgången av februari månad i år följande siffror i medeltal per dag, nämligen hela resandantalet å tågen, alltså mellan Haparanda och Övertorneå 15 stycken pr tåg, därav resande från resp. till dessa postdiligenser norr om Övertorneå, bägge sammanslagna, i medeltal 4 per dag och riktning.

Denna senare siffra synes mig vara åtminstone i någon mån belysande för den resandetrafik, som man här kan räkna med. Jag skyndar mig naturligtvis att villigt medgiva, att bättre kommunikationer komma att öka trafiken väsentligt, men den siffra jag nämnde, medeltalet 4, avser å andra sidan icke bara den trafik som förekommer på Pajala-linjen utan i den siffran ingår också det resandantal, som finnes på Anttis-linjen, vars trafik den nya järnvägen knappast skulle kunna draga till sig, då enligt vad det sagts, åtminstone från generalpoststyrelsens sida, avsikten är att under alla förhållanden bibehålla postdiligenserna på denna route. Den anförda medeltalssiffran torde således åtminstone i någon mån kunna anses belysande för omfattningen av den

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.

(Forts.)

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

resandetrafik, som man kan vänta, även om man sedan gärna må räkna med en höjning av resandefrekvensen med ett eller annat hundratal procent. Såvitt jag förstår torde det knappast kunna på allvar påstås, att den persontrafik, det här gäller, icke kan på tillfredsställande sätt besörjas med bussar av det slag Kungl. Maj:t har föreslagit.

Ävenledes torde det nog få anses tämligen säkert, att förekommande gods- trafik kan nöjaktigt avvecklas med den lastbilmateriel som tänkts. Jag stöder detta mitt uttalande på den erfarenhet vi redan ha såväl här i vårt land som på många ställen utomlands rörande motortrafikens betydelse just ur godstrafikssynpunkt, vilken erfarenhet visar, att även trävaror och skrymmande godsslag utan olägenhet kunna befordras med lastbilar även långa sträckor.

Herrar motionärer framhålla härutinnan, att i händelse bilalternativet skulle komma att gå igenom måste omlastning av varor verkställas i Övertorneå, vilket skulle som motionärerna säga, »försorsaka både försenande och fördyrande av frakterna». Ja, att omlastning måste ske är självklart, men i övrigt läser motionärernas påstående icke vara med sanna förhållandet överensstämmande. Såvitt jag vet är avsikten nämligen den, att å billinjen skulle tillämpas samma statens järnvägars taxa som å alla andra statens järnvägars linjer. Genomgående avgiftsberäkning skulle även tillämpas och ingen som helst omlastningskostnad skulle debiteras. Ur fraktkostnadssynpunkt måste det alltså vara fullkomligt likgiltigt, vilketdera alternativet som väljes. Även den påstådda förseningen av godset till följd av omlastningen tror jag icke heller är fullt så säker som herrar motionärer påstått, ty det är ju alldeles givet, att om man går in för bilalternativet så har man möjlighet att anordna flera lasturer om dagen än om man går in för järnvägsalternativet, då tågantalet naturligtvis måste under alla förhållanden begränsas till ett minimum.

Av vad jag nu tillåtit mig säga synes åtminstone mig framgå, att den föreslagna billinjen kan nöjaktigt besörja den trafik, som man här har att räkna med.

Nu har ju emellertid som särskilt skäl för järnvägsbygget anförts den nationella hänsynen till den gränsbefolkning det här gäller, och man har pekat på de bättre förhållanden, som skulle komma att råda på den finska sidan av älven, försåvitt svenska riksdagen nu ginge in för bilalternativet. I detta avseende har från ortsbefolkningens sida, som också den första ärade talaren gjorde, erinrats om upprepade motioner i finska riksdagen om den nuvarande finska järnvägslinjens utdragande längre norröver. Huruvida dessa motioner i finska riksdagen hava några större utsikter att vinna bifall än vad motsvarande motioner hittills haft i Sveriges riksdag, kanske det är försiktigast att lämna osagt. Såvitt jag vet torde i varje fall den ekonomiska situationen i Finland knappast för närvarande kunna sägas vara sådan, att den inbjuder till någon utveckling av järnvägsnätet i den riktning eller åt det håll det här är fråga om, åtminstone under den närmaste tiden.

Det torde emellertid vara av intresse att jämföra kommunikationerna på ömse sidor om gränsen, icke bara sådana de under viss förutsättning kunna tänkas komma att framdeles gestalta sig, utan även sådana de nu äro, och anledning till en sådan jämförelse synes förefinnas så mycket mer som de ärade motionärerna i sin motion på sid. 8 uttryckligen påstå, att »i avseende på kommunikationer utefter gränsen börja finnarna redan överträffa svenskarna både i fråga om bekvämlighet och prisbillighet».

För närvarande sträcker sig järnvägen på svenska sidan från Haparanda till Övertorneå, en sträcka av 72 kilometer, under det att på finska sidan järnvägens slutpunkt ligger på 75 kilometers avstånd från finska Torneå. Den skillnad, som för närvarande förefinnes i järnvägarernas utsträckning å ömse

sidor om älven, är alltså endast c:a 3 km., och jag tror, att denna skillnad är utan varje praktisk betydelse.

Vidare kan det måhända vara av intresse att taga reda på, huru tågförbindelserna äro ordnade på dessa båda järnvägslinjer, eftersom det i motionen sägs, att det är bekvämare på den finska sidan. Enligt nu gällande tidtabell finnes å den finska sidan ett dagligt persontågpar med en restid av två timmar 31 minuter i ena riktningen och 2 timmar 47 minuter i den andra, och dessutom finnes det ett godstågpar med en restid på över 4 timmar. På svenska sidan hava vi för närvarande under vintern två tågpar i vardera riktningen, båda med en restid som ligger mellan 2 timmar 15 minuter och 2 timmar 33 minuter, som är den längsta restiden. Såvitt jag kan finna av dessa siffror, måste förhållandena på den svenska sidan ovillkorligen sägas vara bättre än på den finska, men därtill kommer att vi i somras hade ytterligare ett tågpar mellan Övertorneå och Haparanda, vilket tågpar enligt förslaget till den nya tidtabellen är avsett att fr. o. m. den 15 maj återinsättas för att sedan bibehållas året om. Vi komma alltså fr. o. m. den 15 maj i år att på den svenska sidan hava icke mindre än tre förstklassiga tåglägenheter i vardera riktningen, mot vilka på den finska sidan endast kan uppställas en jämförbar lägenhet. Så förhåller det sig alltså med de kommunikationer som erbjudas på de olika sidorna.

Dessutom kanske också bör nämnas, att biljettpriserna mellan Haparanda och Övertorneå numera äro sänkta så avsevärt, att en resa från Övertorneå och de kringliggande trakterna ned till Haparanda kostar på svensk sida precis lika mycket som på den finska trots den på finsk sida förekommande väsentligt lägre valutatan. Dessutom kan det kanske också vara av intresse att erinra om, att numera finnes samtrafik anordnad mellan järnvägen och postverkets diligenser, så att det nu är möjligt att t. ex. köpa biljett i Haparanda för färd upp till Pajala.

Jag har, herr talman, tillåtit mig framhålla dessa faktiska förhållanden för att visa, att herrar motionärers påståenden om de nuvarande förhållandena icke äro riktiga, och jag har alltså velat styrka, att förhållandena i varje fall för närvarande äro sådana, att en jämförelse mellan kommunikationerna på den svenska och den finska sidan ingalunda utfaller till vår nackdel utan fullständigt tvärtom. Angeläget är naturligtvis också att detta lyckliga förhållande upprätthålles även för framtiden.

Såvitt jag kan finna, torde emellertid i det avseendet ingenting ännu kunna med bestämdhet förutses angående det framtida järnvägsbyggandet å finsk sida i dessa trakter. Att döma av den tågplan, som för närvarande tillämpas på den finska järnvägen mellan Torneå och slutpunkten där uppe, Kaulinranta, förefaller det mig emellertid ingalunda vara säkert, att, även om den finska järnvägen framdrages vidare norröver, de kommunikationer, som denna järnväg kommer att erbjuda, blija nämnvärt bättre än dem som den av Kungl. Maj:t föreslagna automobilinjen kommer att skänka, denna billinje där genomsnittshastigheten dock beräknas komma att uppgå till 30 km. i timmen, en hastighet som näppeligen torde komma att överskridas, i varje fall icke nämnvärt, varken å den finska järnvägen, därest den bygges, eller på den svenska järnvägslinje som motionärerna begärt, synnerligast om denna senare skulle, som herrar motionärer föreslagit, byggas efter, som det heter, »enklast möjliga standard». Man torde ej heller böra helt förbise de fördelar, som bilarna erbjuda genom att följa landsvägarna och alltså kunna göra uppehåll i många fall betydligt närmare bostaden än vad järnvägstågen kunna göra, något som icke har ringa betydelse, enligt vad järnvägarna ju själva för närvarande haft tillfälle konstatera.

På grund av vad jag framhållit och då det såvitt jag förstår ju alltid är

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

möjligt att, om det framdeles skulle av en eller annan anledning visa sig av behovet påkallat, bygga järnväg och överflytta den bil- och bussmateriel, som man nu skulle sätta in där uppe, till andra delar av landet, så synas mig alla skäl tala för att riksdagen nu går in för en statlig automobillinje av den art som här föreslagits.

Skulle man ordna trafiken uteslutande med hänsyn till verkliga förefintligt trafikbehov, då tror jag för min ringa del, att trafikordningarna kunde åtminstone till en början inskränkas rätt betydligt emot vad Kungl. Maj:t föreslagit, liksom det nog också kunde förtjäna att övervägas, huruvida icke postverket, som redan driver diligens- och bussrörelse här uppe, skulle med fördel kunna fortsätta denna verksamhet.

Såvitt jag förstår, innebär alltså Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag icke blott ett tillgodoseende av det trafikbehov, som här verkliga föreligger, utan, som sig bör, innebär det också ett stort hänsynstagande till de särskilda förhållanden som råda i dessa gränstrakter. Enligt motionärernas förslag skulle det vidare dröja minst 8 år, innan denna ort skulle få sin kommunikationsfråga ordnad. Går man in för att välja Kungl. Maj:ts linje, skulle lösningen uppnås inom en bråkdel av denna tidsperiod, en, såvitt jag förstår, icke oväsentlig fördel.

Med stöd av den personliga uppfattning, åt vilken jag här tillåtit mig giva uttryck, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Grapenson: Herr talman, mina damer och herrar! Som infödd tornedaling och tillika, som jag själv åtminstone anser, som en god svensk, skulle jag för min del helst ha önskat, att vi hade varit färdiga med att redan i dag fatta beslut om en järnväg mellan Övertorneå och Pajala. Detta är emellertid nu endast en from önskan. Det är pinsamt, om vi här i Sverige i denna fråga komma först i andra hand.

Den ärade talare, som nyss talade här för utskottets förslag, framhöll med rätta, att vi i vissa trafikavseenden stå före vårt östra grannland. Sådant har förhållandet i allmänhet varit i svenska Tornedalen jämväl i en del andra avseenden. Men man har dock trots allt på senare tid tyckt sig se vissa tecken framskymta, vilka låta en förmoda, att det icke är så säkert, att vi även framdeles komma att behålla detta försteg. Avslår riksdagen motionen om järnväg till Pajala, vilket nu tyckes vara säkert och självklart, så är det troligt, att vi åtminstone beträffande järnvägsbyggande vid gränsen kunna komma i andra rummet. Det har berättats, för att också taga ett exempel från Tornedalen, att finnarna haft en seminariebyggnadsfråga i deras Tornedal, som blivit löst synnerligen raskt. En dylik fråga lär under åtskilliga år ha varit på tapeten även på den svenska sidan, men den är fortfarande olöst. Och det är i varje fall ett faktum, att järnvägens framdragande från Karungi till Kaulinranta gick mycket hastigt. Det resonerades icke mycket om den saken, innan den var ordnad. Och om man tänker på den stora järnvägsbro, som finnarna byggt omedelbart vid banans nuvarande slutpunkt, synes därav tydligt framgå, att en bestämd avsikt föreligger, att banan kommer att fortsätta norrut. Förverkligandet av en dylik möjlighet skulle vara otrevligt för den svenska tornedalsbefolkningen, vilken ofta samtalsvis med grannlandets befolkning diskuterar frågan om vilket land som är bättre att bo i, Sverige eller det nya riket på östra sidan om älven.

Det har här framhållits, att det vore egendomligt, att ortsbefolkningen intagit en så bestämd ställning mot busslinjen. Det framgick av några uttalanden i första kammaren, att detta vore otacksamt och olämpligt av folket däruppe. Men trots allt det, som säges om motorismens utveckling och om de utmärkta tekniska hjälpmedel, man nu har för att säkerställa motortrafiken, är

det dock så, att Tornedalens befolkning icke ännu är övertygad om att det under alla förhållanden är möjligt att hålla en vinterväg öppen för busstrafik däruppe. Jag hörde i dag herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet meddela i första kammaren, att han hade begärt upplysningar från postverket, huruvida snösvårigheter uppstått vid den postdiligenstrafik, som för närvarande bedrivs i dessa trakter. Man hade svarat att några nämnvärda svårigheter icke konstaterats, och att man trodde, att eventuella sådana skulle komma att övervinnas. Jag svarar härpå, att det är för tidigt för postverket att bestämt uttala sig i denna sak på den grund, att vi icke haft någon snövinster av det svåraste slaget under de senare åren. Även min bestämda uppfattning är, att det icke går att alltid hålla en bussväg öppen i dessa trakter. Dessa snörika vintrar förekomma icke så ofta. Men man vet ingenting om framtiden. En sådan vinter kan inträffa, att plogar och traktorer komma till korta. Här föreligger en orsak till att befolkningen ställt sig misstrogen mot busslinjen. Envar däruppe har upplevat även en svår snövinster. En annan orsak är den, att man däruppe icke endast och uteslutande ser på trafikbehovet. Vi betrakta icke saken endast på detta affärsmässiga sätt, vilket så ofta framskymtar i uttalandena här i kammaren, utan vi se i järnvägen och icke minst i dess byggande en utvecklingsfaktor för trakten. Man tänker nog ofta däruppe ungefär så: »Blir det busslinje, så levererar vederbörande fabrik bussarna och därmed jämnt, men blir det en järnvägsbyggnad, så få vi arbetsförtjänster, tillfälle att lätta på inteckningar och andra skulder, tillfälle till att ordna vårt jordbruk, reparera våra åbyggnader o. s. v.» Denna synpunkt anlägges säkerligen också däruppe, och den synes mig, med hänsyn till den befolkning, det här är fråga om, vara en synnerligen befogad synpunkt. Det gäller här en befolkning, som arbetar och vill arbeta. Det är också här fråga om personer, vilka icke låta sin förtjänst rulla ut i onödan. Uppstår det ett överskott utöver det, som erfordras för dagen, blir detta överskott väl och med omsorg använt. En kortare extra inkomstperiod i dessa trakter skulle utveckla näringslivet i en sådan grad, att banans ekonomiska bärighet därigenom skulle bli i väsentlig grad stärkt.

För att återgå till busslinjen, vore det kanske lämpligt att erinra om erfarenheterna under kristiden, då biltrafiken inställdes så gott som, i brist på bensin. Skulle ett sådant läge ännu inträffa, då vore ju busstrafiken stängd. Jag känner nu icke till, i vad mån den inhemska bränsletillverkningen för motorfordon utvecklats. Kan det manne förväntas, att det inhemska bränslet kan garantera en motortrafik under sådana förhållanden? En sådan tid önskar man ju icke åter, men ingen kan väl garantera, att en sådan period ånyo kan inträffa, och då skulle vi trots vår busslinje stå utan den samfärdsel, som vi däruppe så väl behöva. Kort sagt, Tornedalens befolkning finner icke busstrafiken tillräcklig för att trafikbehovet därigenom skulle säkerställas. Vi kunna icke i en busslinje se en tillräckligt stark utvecklingsfaktor för dessa så utvecklingsmögliga trakter i vårt land.

Det var ytterligare en sak, som jag hade antecknat. Jag satt i första kammaren och hörde herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nämna, att om de malmförekomster, som finnas i Kaunisvaara, ett par mil från Pajala, skulle komma att upptagas för brytning, så skulle denna malm sannolikt komma att exporteras över Kiruna och Narvik. Det kan ju hända, att avstånden icke spela så stor roll härvidlag, men jag vill dock påpeka, att vägen mellan Kaunisvaara och Narvik, såframt en framtida järnväg skulle följa den nu förefintliga landsvägen, skulle bli omkring 15 mil längre än vägen från Kaunisvaara till den tilltänkta hamnen vid Bottenhavet. Läger man härtill, att den malm, som transporteras till Narvik, lastas i främmande hamn och bereder arbete åt norsk befolkning och icke åt hemmavarande personer, så synes det dock vara lämpligt att vid eventuell brytning i Kaunisvaara trots det, att

Ang.
automobil-
linje mellan
Övertorneå
och Pajala.
(Forts.)

hamnen i Narvik är öppen hela året om, snarare tänka sig denna malmexport över Haparanda och Bottenhavet, åtminstone under sommartiden eller under de 4—5 å 6 månader, då sjöfarten i Bottniska viken kan försiggå.

Jag för min del bor ju icke längre i Tornedalen, och jag skulle därför från min egen synpunkt icke haft så mycket emot en provtrafik med bussar. Men den trafiken har sina risker, åtminstone så till vida, att det ju här i riksdagen, när man yrkar på förbättring i en nyligen beslutad sak, ofta svaras, att detta är en fråga, som avgjordes nyligen och att man därför bör avvakta tiden och söka få klart för sig resultatet. Med den motiveringen avslås ofta den nya framställningen. Vi frukta detta även i föreliggande fall. Man har här dessutom nationella synpunkter att räkna med. Jag tänker dock icke gå in på dessa. De äro i viss mån ömtåliga, och det är därför icke lämpligt att grundligare ventileras dem från denna plats.

Då emellertid ortsbefolkningen genom sina ledande män yrkat på att hela frågan skulle för närvarande hellre avslås, än att en busslinje skulle beslutas, så torde detta vara det riktigaste och lämpligaste just nu, då en riksdagsresa dit upp är planerad, under vilken många av herrarna, såsom här redan är framhållet, skulle få tillfälle att med egna ögon studera trakten och bedöma förhållandena där uppe. Jag ber, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som nyss framförts av herr Hage.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Efter den uppläggning av detta trafikproblem, som gjorts av herr Lundquist, torde det icke behöva sägas många ord från statsutskottets sida.

Så länge befolkningen uppe i dessa gränstrakter har den uppfattningen, att utsikter finnas, att få en järnväg dragen dit upp, så arbetas det för att få frågan löst på sådant sätt. Men, om det blir klart för befolkningen, att en sådan lösning av trafikproblemet icke är möjlig att genomföra, åtminstone icke under den närmaste tiden, och att det i varje fall kommer att dröja mycket länge innan den kan realiseras, så torde nog uppfattningen härutinnan justeras. Det är till stort förfång för dessa bygder, att det reses så starkt motstånd mot de anordningar, som nu här ifrågasätts.

Herr Hage sade, att det skulle medföra en beklaglig utveckling. Ja, det är åtminstone för mig och för oss söderifrån alldeles ofattligt, huru en busslinje skulle kunna medföra en beklaglig utveckling. Anordningen kan väl åtminstone godtagas som ett provisorium! Jag håller för sannolikt att, när busslinjen en gång trätt i verksamhet, befolkningen skall finna, att det var en bättre lösning än vad den någonsin tänkt eller trott. När det är möjligt för dem att få en förbindelse i anknytning till järnvägarna söderut och med tillgodoräknande av zontariffsystem, så innebär ju detta en fördel. Om det är möjligt för dem att få hela vagnslaster gods söderifrån dit upp efter beräkning av järnvägarnas fraktsatser, är det uppenbart, att en åtgärd av denna beskaffenhet skulle för bygden däruppe medföra en utveckling icke av beklaglig art utan i god riktning. Den skulle komma att verka synnerligen välgörande.

Nu är det ju uppenbart, att när man här står inför de två olika alternativ, som föreligga — å ena sidan en järnväg, som, om den skulle fullföljas, skulle draga en kostnad av 11,400,000 kronor, och å andra sidan en billinje, som skulle komma att kosta 600,000 kronor — så innebär detta så stor skiljaktighet i ekonomiskt avseende, att åtminstone ett försök med den senare utvägen icke borde avvisas. Och när nu järnvägsstyrelsen, som ju ändå måste förutsättas sitta inne med möjlighet att bedöma en sådan åtgärd icke allenast från ekonomisk synpunkt utan även från synpunkten av trafikmöjligheten, uttalat sig till förmån för busstrafik, så tycker man, att man har en viss trygghet för att detta projekts genomförande skall komma att medföra stora fördelar och betydande gagn för dessa orter och dess befolkning.

Nu säger herr Grapenson, att de klimatiska förhållandena tidvis kunna hindra trafiken. Det har emellertid visat sig, att för postverkets del därutinnan icke uppstått några svårigheter. Efter vad man sagt mig, har det icke mött något hinder att framföra postverkets automobilbussar, och jag känner mig därför övertygad om att den farhåga, som herr Grapenson uttalade på denna punkt, endast undantagsvis kommer att bekräftas av fakta.

Under nuvarande förhållanden, då det icke synes vara möjligt att komma fram till en lösning av detta svåra trafikproblem på det sätt, som ortsbefolkningen helst önskar, tror jag den enda möjligheten är att bifalla Kungl. Maj:ts statsutskottet tillstyrkta förslag. Jag vågar tro, att om en sådan lösning kommer till stånd, så skall nog den opposition däremot, som för närvarande förefinnes ifrån befolkningens sida, lägga sig förr än man tror. Jag har den fasta förhoppningen, att så skall ske, och det har man också haft inom statsutskottet, då man tillstyrkt den framställning, som Kungl. Maj:t här framlagt såsom en lösning av trafikproblemet uppe i dessa gränstrakter.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden samt flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7.

Härefter yttrade herr **talmannen**: Beträffande arbetsordningen under nästkommande vecka har, efter samråd med första kammarens talman, kammarens presidium beslutat, att bordläggningsplenum skall hållas måndagen den 18 dennes klockan $\frac{1}{2}$ 4 e. m., samt arbetsplenum tisdagen den 19 dennes dels klockan $\frac{1}{2}$ 3 e. m. och dels klockan 7 e. m. Arbetsplenum skall vidare hållas onsdagen den 20 dennes klockan 11 f. m., men kommer intet plenum att hållas på kvällen samma dag.

Vid början av plenum den 19 dennes kommer hans excellens herr statsministern att besvara fru Östlunds anhållan att få framställa spörsmål angående beredande av förbättrade anställningsvillkor för städerskepersonalen vid statens verk och myndigheter. Därefter kommer herr statsrådet och chefen för socialdepartementet att besvara herr Anderssons i Igelboda anhållan att få framställa spörsmål angående avveckling av Danviks hospitals rätt till rekognitionsavgifter.

Kammarens ledamöter åtskildes därefter kl. 4.33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.